

Ohjauksen poluilla

Ohjauspolku-projektin artikkelijulkaisu 2007

Ohjauksen poluilla - Ohjauspolku-projektin artikkelijulkaisu 2007

Toimittanut	Timo Mäkelä
Valokuvat	Timo Mäkelä
Julkaisija	Koulutuskeskus Salpaus
Graafinen työ	Katja Myyryläinen
Paino	Esa Print Oy, Tampere

Sisällysluettelo

Ari Korhonen	Esipuhe	5
Timo Mäkelä	OHJAUksen poluilla	7
Timo Saarinen	OPINTO-OHJAUSTA ja oppilaanohjausta	15
Hannu Lehto	KEHITTYVÄ VAI TAANTUVA lukio?	17
Sina Honkala	MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖRYHMÄN TOIMINTA Asikkalassa	21
Katja Kauppi	OPINNOISTA EROAMISEN EHKÄISY Koulutuskeskus Salpauksessa	25
Pirjo Varumo	VANHEMMAT JA VANHEMPAINYHDISTYS oppilaan ja koulun tukena	31
Laura Eerola ja Pekka Pusa	DUURI -projekti	35
Rauni Pursiainen	ROMANINUORTEN TUKEMINEN koulunkäynnissä	42
Anne Mielonen	TYÖSSÄ OPPIMISEN OHJAUksen hyviä käytänteitä	47
Anu Siiteri	ERITYISLAATUINEN NUORUUS? – haaste myös moniammatilliselle asiantuntijuudelle	53
Sirpa Holttinen	JOKO @PESTI ON SINULLE TUTTU? @pesti on työn ja tekijöiden sekä opin ja oppijoiden kohtaustapa	59
Pekka Pasanen	NOSTE	62
	Muistiinpanoja	65

Esipuhe

Ohjauksen poluilla -julkaisu sisältää Päijät-Hämeen alueen eri asiantuntijoiden näkemyksiä ohjauksesta. Tavoitteena on luoda kokonaiskuvaa maakunnan ohjaustoimista ja -toimijoista.

Nykyään ohjaus käsitetään laajassa kontekstissa: koululaitos, työvoimahallinto, nuorisotoimi ja myös vanhempien rooli ohjauksessa muodostavat valtavan resurssin nuorten parhaaksi. Näkemys elinikäisen oppimisen rinnalle nousseesta elinikäisestä ohjauksesta merkitsee valtavaa haastetta, johon myös päijäthämäläiset toimijat pyrkivät vastaamaan tehokkaasti.

Filosofi **Pekka Himanen** visioi jo 1990-luvun alussa käsitettä kohtaamisyhteiskunnasta tai pikemminkin onko sitä enää jäljellä nyky-yhteiskunnassa. Nuorten ja vanhempienkin arki on muuttunut tiiviistä kyläyhteisöstä entistä individualistisempaan elämäntapaan. Yksinasuvien taloudet alkavat olla enemmistö Päijät-Hämeen alueellakin. Onko ihmisten välinen kohtaaminen yleensäkin tullut vaikeammaksi, vaikka tekniikka on tehnyt saavutettavuuden melkein liian helpoksi?

Ohjauksesta vastaavat joutuvat käsittelemään jatkuvasti perusproblematiikkaa eli kohtaako nuoren tiedontarve oikean ohjauksen jatkossakin? Siihen tämä ohjauskirja pyrkii antamaan vastauksia, vaikka tulevaisuutta ei vieläkään pystytä ennustamaan.

Lahdessa 5.10.2007

Ari Korhonen

Ohjauspolku-projektin ohjausryhmän puheenjohtaja

Koulutuskeskus
Salpauksen
opinto-ohjaaja Paula
Vesa ohjaa kone- ja
metallialan opiskelija
Marko Loikkasta.

Koulutuskeskus
Salpauksen opinto-
ohjaajat ovat olleet
aktiivisesti mukana
Ohjauspolku-projektin
toinnnassa. Tiimityö
ja muut yhteiset
tapaamiset ovat tärkeitä
ohjaustoimintaa
kehittäessä ja tuovat
myös mukavaa vaihtelua
muuhun työhön.

Kuvissa vas. alk.
opinto-ohjaajat
Krista Velling,
Mari Torvinen, Paula
Vesa, Pekka Visuri,
Riitta Perden, Miia
Ihalainen, Merja
Karlund ja Seppo
Taipale.

Timo Mäkelä

projektikoordinaattori
Ohjauspolku-projekti
Koulutuskeskus Salpaus

OHJAUKSEN poluilla

Olen koonnut tähän julkaisuun Päijät-Hämeen alueella kehitettyjä hyviä ohjauksen käytäntöjä. Tämä on kuitenkin vain suppea otos kehitetyistä toimintamalleista. Hyvien käytäntöjen lisäksi artikkeleissa myös arvioidaan kriittisesti nykyisiä ohjauksen käytäntöjä. Toivon tämän artikkelikokoelman toimivan keskustelun avaajana sekä antavan lukijalle ideoita, joiden avulla voi kehittää oman toimintaympäristönsä ohjausmenetelmiä.

Tässä omassa artikkelissani esittelen *Ohjauspolku-projektin*, sen edeltäjäprojektin ja muutaman läheisen yhteistyöprojektin. Yhteistyötä on tehty näiden lisäksi myös useiden muiden projektien ja ohjauksen alan toimijoiden kanssa.

Ohjauspolku-projekti 1.8.2005 - 31.12.2007

Koulutuskeskus Salpauksen toteuttaman ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin tavoitteena oli Päijät-Hämeessä eri yhteyksissä kehitettyjen toimivien opiskelijan ja opiskelun tuki- ja ohjausmallien kokoaminen, jatkokehittäminen ja laajempi käyttöönotto. Projektissa myös selvitettiin mitkä kohdat opiskelijan opiskelupolun varrella tarvitsevat toimivampia tuki- ja ohjausmuotoja. Selvitystyön aikana kiinnitettiin erityisesti huomiota opiskelijaa koskevien tietojen siirtymiseen oppilaitoksesta toiseen ja oppilaitostasolta toiselle. Tiedon siirto osaltaan varmistaa tukitoimien viiveettömän käynnistymisen nivelvaiheissa. Projektin kohderyhmänä oli Koulutuskeskus Salpauksen tuki- ja ohjaustyötä tekevä henkilöstö.

Ohjauspolku-projekti tuotti tämän artikkelijulkaisun, jossa kuvataan alueellisia opiskelijan ohjaus- ja tukipalveluja. Julkaisun avulla tietoja levitetään edelleen alueellisesti sekä laajemminkin kansallisesti käyttöönotettavaksi, sovellettavaksi ja edelleen kehitettäväksi. Levitystyötä tehdään esittelemällä julkaisua paikallisesti mm. Koulutuskeskus Salpauksen projektien yhteisessä päätösseminaarissa 12.11.2007 Lahdessa ja valtakunnallisesti ainakin Helmien helmi-seminaarissa 29.–30.11.2007 Hämeenlinnassa.

Ohjauspolku-projekti toimi kiinteässä yhteistyössä kansallisen *Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishankeen* kanssa. Yhteistyönä järjestettiin useita alueellisia seminaareja, koulutuspäiviä ja keskustelutilaisuuksia. *Ohjauspolku-projekti* tuki myös muuta kehittämistyötä järjestämällä paikallisia yhteistyöneuvotteluja ja osallistumalla mm. tiimipalaveriin. Keskustelua on käynnistetty myös verkossa projektin luomalla keskustelualustalla. Projektihenkilöstö on osallistunut myös kansallisiin seminaareihin ja esitellyt niissä projektin tuotoksia.

Alueellisen yhteistyön kehittämisessä ja verkostojen luomisessa on suurena apuna ollut *Onnistuvat opit -hanke*, joka koulutti Päijät-Hämeen kuntiin prosessiohjaajia. Prosessiohjaajat edustavat nuorten parissa toimivia eri ammattikuntia. Heistä muodostui yhteistyöverkosto, joka työskentelee nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Prosessiohjaajat ovat omissa kunnissaan koonneet ja käynnistäneet moniammatillisia yhteistyöryhmiä. Eri kunnissa yhteistyöryhmät ovat nyt hyvin eri vaiheissa. Joidenkin kuntien yhteistyöryhmän toiminta on jo vakiintunut. Joissain kunnissa toimintaa vasta käynnistetään. **Sina Honkala** kertoo omassa artikkelissaan Asikkalan ryhmän toiminnasta.

Nuorten syrjäytymisriskiä lisää se etteivät he saa tai löydä tarvitsemiaan palveluita riittävän ajoissa. Tämä lisää nuorten pahoinvointia, koulunkäynti kärsii sekä opintoja keskeytyy. Eri-työpalveluiden toimintapisteeet ruuhkautuvat hyvin suurissa vaikeuksissa olevista nuorista. Olemassa oleva tukiverkosto ei ole tarpeeksi näkyvä nuorille, heidän huoltajilleen eikä myöskään itse tukipalveluiden tuottajille. Tukiverkoston näkyvyyttä lisätään sähköisellä palvelukartalla, jonka tekniikan toteuttaa Lahden kaupungin *Fenix-hanke*. Hanke kehittää Lahden seudulle sähköisiä asiointipalveluja kuntalaisten käyttöön. Onnistuvat opit prosessinohjaajat tuottavat palvelukartan sisällön.

Ohjauspolku-projekti tuki *Koulutuskeskus Salpauksen opinto-ohjauksen suunnitelman* valmistelua. Suunnitelman valmistuttua järjestettiin auditointipäivä, jossa suunnitelmaa arvioivat opinto-ohjauksen asiantuntijat. Koulutuskeskus Salpaukseen valmistui myös *Erityisopetuksen suunnitelma*.

Erityisopetuksen kehittämiseksi kokoonnuttiin erityisopetuksen toimijoiden kanssa ja suunniteltiin erityistä tukea tarvitsevien ohjauksen kehittämiseksi koulutuspäivä. Koulutuspäivä oli yhteinen perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun opettajille ja muille tukihenkilöille. Erityisopetuksen koulutuspäivään osallistui 51 henkilöä. Lukion ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajille on järjestetty yhteisiä yhteistoimintapäiviä, joissa on keskusteltu ohjauksesta ja kehitetty yhteistyötä. Kaikille päijätähämäläisille ryhmänohjaajille tarjottiin ryhmänohjaajakoulutusta. Koulutuksen osallistui 24 opettajaa.

Jo aiemmin kehitettyjä peruskoulujen ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajien saattaen-vaihtotapaamisia on jatkettu ja kehitetty edelleen toimivammiksi. Alueellisen yhteistyön kehittämisessä oli projektin alkuvaiheessa hyvänä tukena Alueellisen koulutusyhteistyöryhmän *Nivelvaihteryhmä*. Nyt hiljaiseloa elävän ryhmän toiminta pitää aktivoida uudelleen!

Ohjauspolku-projekti järjesti *Kolmas ope -projektin* kanssa koulutuksen romaninuorten opiskeluun liittyvistä esteistä ja vaikeuksista. Koulutuksen aikana ja sen palautteissa nousi esille

tarve tukea enemmän romaninuorten opiskelua. Olen neuvotellut Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän *Romaninuoren tie työelämään -hankeeseen* kanssa sen toiminnan laajentamisesta Päijät-Hämeen seudulle. Suunnittelimme toiminnan käynnistämistä pienimuotoisena jo syksyllä 2007 ja jatkoa toiminnalle mikäli hankkeelle saadaan rahoitusta seuraavalle kaudelle.

Kesäkuun 2007 alussa tehtiin tutustumismatka Joensuuhun. Siellä tutustuttiin Joensuun seudun työvoiman palvelukeskukseen, *KOODI-projektin* maahanmuuttajien palvelupisteeseen, Aikuiskoulutuksen Voiman asiakaspalvelupisteeseen ja Joensuun Yliopiston ohjauksen koulutukseen. Matkalle osallistui kolme ammatillisen toisen asteen edustajaa, yksi ammatikorkeakoulun edustaja ja yksi Opekon edustaja. Saimme tutustumiskohteista useita hyviä ideoita, joita sovellamme omalla alueellamme käytäntöön.

Ohjauspolku-projekti on tuottanut Päijät-Hämeen opinto-ohjauksen vuorovaikutteiset verkkosivut Moodle-oppimisalustalle. Moodle on ilmainen, avoimen lähdekoodin oppimisalusta, joka soveltuu useille käyttäjäryhmille erilaisiin käyttötarkoituksiin. Oppimisalusta on jo useimmissa alueen oppilaitoksissa käytössä ja siten oppilaanohjaajille ja opinto-ohjaajille valmiiksi tuttu työkalu. Ohjauksen verkkosivut tarjoavat mm. keskustelukanavan, tapahtumakalenterin ja mahdollisuuden materiaalin jakamiseen.

Hyvät käytännöt 2 -hanke (Hämeen ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu) on koonnut ansiokkaasti eri teemoilla ammatilliseen koulutukseen aktivointiin ja keskeyttämisen vähentämiseen tähtäviä hankkeita verkostotyöskentelyyn. Myös Opetushallituksen järjestämät projektinvetäjien koulutuspäivät ovat olleet suureksi avuksi projektityössä. Näissä tapaamisissa on syntynyt toimiva projektinvetäjien verkosto, jossa erityisesti *Toinen aalto II* -hanke on ollut *Ohjauspolku-projektin* hyvä kumppani.

Ohjauspolku-projektin ohjausryhmä

Ohjausryhmään kuuluivat rehtori **Ari Korhonen**, Opintien koulu, Kärkölä, ohjausryhmän jäsen 30.8.2006 alkaen ja ohjausryhmän puheenjohtaja 17.1.2007 alkaen, lehtori **Sissi Huhtala**, Hämeen ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, ohjausryhmän puheenjohtaja 17.1.2007 saakka, koulutusohjelmajohtaja **Eija Honkanen**, Hämeen ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, 30.8.2006 alkaen, osastopäällikkö **Kati Halonen**, Muovipoli Oy, 17.9.2007 saakka, osastopäällikkö **Hanna Laaksonen**, Muovipoli Oy, 17.9.2007 alkaen, koulutusneuvoja **Sirpa Holttinen**, Päijät-Hämeen työvoimatoimisto, kehitysjohtaja **Katri Luukka**, Koulutuskeskus Salpaus, 30.8.2006 saakka, opintoasiainpäällikkö **Riitta Murtorinne**, Koulutuskeskus Salpaus, 30.8.2006 alkaen, opetuspäällikkö **Martti Moisio**, Lahden kaupunki, opintoasiainpäällikkö **Eija Lantta**, Lahden ammattikorkeakoulu, 30.8.2006 alkaen, oppilaanohjaaja **Sirpa Lehtonen**, Hollolan yläaste, opinto-ohjaaja **Paula Vesa**, Koulutuskeskus Salpaus sekä projektikoordinaattori **Timo Mäkelä**, Koulutuskeskus Salpaus.

Ohjausryhmän jäsenistössä tapahtuneet vaihdokset ovat johtuneet työpaikan tai työtehtävän vaihtumisista. Ohjausryhmää on myös laajennettu toimikauden aikana. Asiantuntijoina koukoksissa ovat vierailleet **Helena Imonen** (*Onnistuvat opit* -hankkeen koordinaattori) **Anne Kampman** (*Kolmas ope* -projektin projektikoordinaattori) ja **Kaisu Nyman** (Koulutuskeskus

Salpaus, koulutuspäällikkö). *Ohjauspolku-projektin* ohjausryhmä toimi samalla *Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishankkeen* Päijät-Hämeen seutukunnan asiantuntijaryhmänä.

Ohjauspolku -projektin www-sivut ovat osoitteessa www.salpaus.fi/ohjauspolku.

Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishanke

Opetushallitus käynnisti perusopetuksen, toisen asteen ja aikuiskoulutuksen oppilaan- ja opinto-ohjauksen valtakunnallisen kehittämishankkeen vuosille 2003 - 2007. Ohjauksen kehittämishankkeen tavoitteena oli oppilaitosten ohjauspalveluiden kehittäminen, verkostoituminen, henkilöstön täydennyskoulutuksen tukeminen ja ohjaustoiminnan arvioinnin kehittäminen. Hanke toteutettiin osana työllisyyden politiikkaohjelmaa, ja opetusministeriö asetti ohjauksen kehittämiseen miljoonan euron määrärahan Opetushallituksen käytettäväksi vuosina 2004 - 2005.

Kehittämishankkeen tehtävänä oli laatia ja edelleen kehittää nykyisiä koulutuksen järjestäjäkohtaisia ja oppilaitoskohtaisia ohjaussuunnitelmia eri koulutusasteiden välisenä alueellisenä yhteistyönä. Tavoitteena oli ohjauspalvelujen kokonaisvaltainen suunnittelu, organisointi ja laadunvarmistus.

Opiskelijan oppimisen ja ohjauksen suunnitelmassa määritellään erilaiset oppimisen ohjaus- ja tukimuodot. Erityistä huomiota kiinnitetään opintojen nivelvaiheisiin. Suunnitelmassa konkretisoidaan ohjausprosessia sekä eri toimijoiden roolia ja tehtäviä. Lisäksi suunnitelmassa ajoitetaan ohjaustehtäviä opintopolulle. Suunnitelmassa tulee myös aikatauluttaa käytännön kehittämistoimenpiteitä. Hankkeen visiona oli luoda alueelle kokonaisvaltainen ohjaussuunnitelma. Tavoitteena oli entistä henkilökohtaisemman ohjauksen kehittäminen sekä toisaalta verkko-ohjauksen laajentaminen.

Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishankkeen Päijät-Hämeen seutukunnan osahanke on ollut Ohjauspolku-projektin kanssa tiiviissä yhteistyössä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteistyö on konkretisoitunut erityisesti useiden koulutustilaisuuksien järjestämisessä.

Futuuri-projekti 1.8.2003 - 31.12.2005

Futuuri-projektin tavoitteena oli rakentaa aluetason toimintamalli perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen yhteistyöhön, tehostaa opintojen loppuunsaattamista kone- ja metallialalla sekä suunnitella ja kokeilla yksilöllisiä polkuja ja tukimuotoja erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille etenkin ammatilliseen koulutukseen siirtymävaiheessa. Kohderyhmänä projektissa olivat 7- 9 luokkalaiset peruskoululaiset ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijat, oppilaitosten opettajat ja muu tukihenkilöstö sekä opiskelijoiden kotiväki. Projektissa toimi osa-aikainen projektipäällikkö, yhdysopettaja kone- ja metallialalla sekä opintos sihteeri.

Futuurin tulokset

Päijät-Hämeen kuntiin on luotu yhtenäiset toimintamallit peruskoulujen ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyöhön erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan siirtymisen tukemiseksi.

Perusopetuksen Tuki -projektin kanssa yhteistyössä tuotettiin *Alueellinen siirtymäsuunnitelma perusopetuksesta toiselle asteelle*. Siirtymäsuunnitelma sisältää ohjeet ja lomakkeet, joiden avulla varmistetaan tarkoituksenmukainen tiedonkulkua perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen. Suunnitelma lomakkeineen löytyy Koulutuskeskus Salpauksen internetsivuilta.

Siirtymävaihesuunnitelmaan kuuluu kolme lomaketta:

1. Siirtymätiedot perusopetuksesta toiselle asteelle

- peruskoulunsa päättänyt ammatilliseen oppilaitokseen hyväksytty nuori täyttää lomakkeen yhdessä huoltajansa kanssa
- Koulutuskeskus Salpaus postittaa lomakkeen jokaiselle opiskelijaksi hyväksytylle

2. Tiedot aiemmista opinnoista ja työkokemuksesta

- lomake täytetään, jos nuori on peruskoulun jälkeen opiskellut esimerkiksi lukiossa tai ollut työssä
- Koulutuskeskus Salpaus postittaa lomakkeen jokaiselle opiskelijaksi hyväksytylle

3. Opiskelutiedot perusopetuksesta toiselle asteelle (siirtoHOJKS)

- tehdään kaikille, joilla on ollut peruskoulussa henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) tai oppimissuunnitelma
- tehdään myös opiskelijoille, joiden jatko-opintojen onnistumisen kannalta on tarpeellista siirtää tietoa
- painotetaan asioita, joita on hyvä ottaa huomioon opiskelijan tukemisessa uudessa ympäristössä
- täytetään peruskoulussa toukokuun aikana yhdessä huoltajan ja peruskoulun edustajan kanssa

Siirtymävaiheessa kerättyä tietoa käytetään Koulutuskeskus Salpauksessa yhdessä pääsykokeiden, ja lähtötasokartoitusten kanssa tuottamaan tietoa aloittavista opiskelijoista. Myös joustavan haun tiedot, peruskoulun päättötodistus ja tärkeimpänä keskustelu opiskelijan kanssa auttavat ryhmänohjaajaa ennakoimaan mahdollisia erityisen tuen tarpeita. Systemaattinen tiedon keruu on perusta sille, että voidaan suunnitella miten opiskelijaa kannattaa tukea, millaisilla menetelmillä hän oppii parhaiten, mitkä didaktiset keinot auttavat häntä opiskelussa ja miten kannattaa ohjata ja opettaa tiettyä opiskelijaa hänen vaikeuksiensa edellyttämällä tavalla.

Siirtymäsuunnitelma on otettu käyttöön kaikissa Päijät-Hämeen kunnissa kevään 2005 aikana. Ensimmäisenä vuonna perustietolomakkeita palautti 82 % (1543) ammatillisessa koulutuksessa aloittavista opiskelijoista ja siirtoHOJKS-lomakkeita alueen peruskouluista tuli yhteensä 88 kappaletta. Keväällä 2007 siirtoHOJKS-lomakkeita saatiin Koulutuskeskus Salpaukseen 116 kappaletta. Käytännössä Salpaus saa siirtotiedot etukäteen vain noin joka neljänestä erityisopiskelijaksi nimetystä opiskelijasta. Tässä on vielä huomattavasti parantamisen varaa!

Heti ammatillisten opintojen alussa on tärkeä tunnistaa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat. Kun tukitoimet aloitetaan heti, on opiskelijalla mahdollisuus edetä opinnoissaan normaalissa tahdissa muiden mukana.

Jo ennen *Futuuri-projektia* on kone- ja metallialalla kokeiltu monipuolisesti erilaisia opintojen tutkimuotoja. *Futuuri* on tukenut tämän kehittämistyön jatkamista. Projekti on suunniteltu ja organisoinut peruskoululaisille työelämään tutustumisjaksoja Koulutuskeskus Salpaukseen (ammattiTET). Kone- ja metallialalla projektin toimesta suunniteltiin ja toteutettiin opiskelijoille *rästäpaja*. Projektin toteutusaikana kone- ja metallialalla opiskelijoiden läpäisyaste on noussut, mutta vastaavasti opintojen keskimääräinen kesto on pidentynyt.

Projekti on ollut aktiivinen verkottuja ja sen aikana on toteutettu mm. erilaisia tutustumispäiviä, seminaareja, infotilaisuuksia peruskoulun ja ammatillisten oppilaitosten toimijoille sekä myötävaikutettu *Taitaja Ysi* ja *Tämä Toimii!* -kilpailutoiminnan juurruttamiseen kone- ja metallialalle.

Futuurin toimesta on kartoitettu Koulutuskeskus Salpauksen oppilashallintojärjestelmästä erityisopiskelijoiden tiedot opiskelujen etenemisestä. Epäilyt keskeyttäneiden suuresta määrästä osoittautuivat todeksi. Eri vuosina keskeyttämisää on ollut 45 – 61 %. Keskimäärin keskeyttäneillä on ollut suoritettuja opintoviikkoja 24,4 ja opiskeluaikaa kestänyt 16,4 kuukautta. Tämä kartoitus on osaltaan ollut pohjana myöhemmin laaditulle Koulutuskeskus Salpauksen erityisopetuksen suunnitelmalle.

Futuuri-projekti oli selkeä jatkumo toimijoinen ja yhteistyökumppaneineen aiemmin toteutetulle *It's My Future -projektille*. Projektit täydensivät hyvin toisiaan ja niiden kautta on saatu vahvistettua erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjausta ja tukitoimia niin siirtymävaiheessa alueellista Päijät-Hämeen alueella kuin ammatillisten opintojen aikanakin. Toiminnalla on vaikutettu koulutuksellisen syrjäytymisen vähenemiseen ja ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen pienemiseen. Ohjauspolku-projekti jatkoi näiden projektien työtä.

Kolmas ope -projekti 1.4.2005 - 31.12.2007

Kolmas ope -projektin tavoitteena on nuorten ja aikuisten ohjauksen, työssäoppimisen ja erityistuen kehittäminen Koulutuskeskus Salpauksessa. Projektin varsinaiset kohderyhmät ovat Koulutuskeskus Salpauksen erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja aikuisopiskelijoiden työssäoppimista ohjaavat opettajat, erityisopetuksen vastuuopettajat, työpaikkaohjaajat ja opiskelijahuoltohenkilöstö. Välillisen kohderyhmän muodostavat Koulutuskeskus Salpauksen muut opiskelijat, opettajat ja työpaikkaohjaajat. Projektin tavoitteita toteutettiin seuraavilla kolmella toimenpidealueella.

1. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työssäoppimisen kehittäminen ja hyvien käytäntöjen juurruttaminen arjen työhön

Projektin toiminnan tuloksena aikuis- ja nuorisokoulutuksessa on aiempaa enemmän erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tarpeet huomioivia työssäoppimispaikkoja, yksilöllisiä työssäoppimisen ja henkilökohtaistamisen suunnitelmia sekä näyttösuunnitelmia. Ohjaavalla opettajalla sekä työpaikkaohjaajalla on entistä enemmän tietoa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaamisesta, hyväksi todettuja työssäoppimisen käytäntöjä sovellettuna koulutusalan omiin tarpeisiin. Henkilökohtaisen opiskelun järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) toteutuminen varmistetaan työssäoppimisjaksolla.

2. Erityisopetuksen vastuupettajajärjestelmän kehittäminen ja käynnistäminen

Projektin tuottaman erityisopetuksen vastuupettajien koulutus- ja kehittämisohjelman avulla Koulutuskeskus Salpaukseen luotiin erityisopetuksen asiantuntijoiden verkosto. Projekti julkaisi *Koulutuskeskus Salpauksen Erityisopetuksen suunnitelman*. Sen myötä erityisopetuksen toteuttaminen ja keinojen hyödyntäminen saatiin vakiintuneeksi osaksi opetus- ja ohjaustoimintaa. Suunnitelmassa on moniammatilliseen yhteistyöverkkoon kuuluvien toimijoiden tehtävien kuvaukset. Ryhmänohjaajat saavat tukea ja ohjausta työhönsä oman koulutusalan erityisopetuksen vastuupettajalta (erva). Suunnitelman avulla on koulutusaloille saatu erityisopetuksen työnjaon vakiintuneet käytännöt.

Projekti on järjestänyt erityisopetuksen vastuupettajille useita koulutustilaisuuksia. Koulutuksien aiheita ovat olleet mm. erityisopiskelijan tunnistaminen ja nimeäminen, HOJKS-prosessi, ohjauskeskustelut sekä erityisopetuksen suunnitelma. Vastuupettajien osallistuminen koulutuksiin on ollut hyvin aktiivista. Keskustelut koulutuksien aikana ovat olleet erittäin vilkkaita ja erityisopetuksen käytänteisiin liittyvä tieto on selvästi lisääntynyt. Koulutukset ovat olleet selvästi tarpeeseen.

Projektin vaikutuksesta erityisopiskelijoiden koulutuksen läpäisyaste kohoaa ja keskeyttämiset vähenevät sekä riski koulutukselliseen syrjäytymiseen vähenee.

3. Opettajien työelämäjaksojen toteuttaminen erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden näkökulmasta

Työelämäjaksoilla opettajien osaaminen päivittyä ja he saavat ennakkointitietoa opetussuunnitelmien kehittämiseen erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan näkökulmasta. Opiskelijoiden ohjeistaminen työssäoppimisjaksolle tarkentuu ja opiskelijoiden työssäoppimisjaksojen tavoitteet ja tehtävät saadaan vastaamaan paremmin opiskelijan yksilöllisiä tarpeita. Työelämäjakso antaa opettajalle mahdollisuuden tutustua oman alansa muuttuneisiin työtehtäviin ja innostaa opetuksen kehittämiseen.

Opiskelijoiden yksilölliset tarpeet tulevat paremmin huomioiduksi työssäoppimisen suunnitelmissa, oppimistulokset paranevat. Opettajien ja muiden työelämäjaksolle lähtevien

työntekijöiden tietous erilaisista työssäoppimisen järjestelymahdollisuuksista monipuolistuu. Opetuksen painopisteet muuttuvat työelämälähtöisemmiksi.

Hankkeen tuotoksena saatiin opettajille ja yritysten työpaikkaohjaajille koulutuspaketti, jonka sisältämiä aiheita ovat

- ammatillinen erityisopetus toisen asteen koulutuksessa
- opiskelijoiden erityistarpeiden tunnistaminen
- erityisopiskelijan oppimisen tukeminen
- ammatillisen erityisopetuksen työtapoihin tutustuminen
- erityisopiskelija työssäoppimassa
- erityisen tuen tarve ammattiosaamisen näytöissä
- hyvät toimintamallit erityisopiskelijoiden työssäoppimisen järjestämisessä
- ammatillisen erityisopetuksen tulevaisuuden haasteet

Opettajien ja tukihenkilöiden työelämäjaksojen järjestäminen osoittautui käytännössä vaikeaksi. Sijaisjärjestelyjä on jo runsaasti muiden syiden takia. Tämän vuoksi projekti järjesti opinto-ohjaajille ja kuraattoreille kuukausittaisia verkottumiskäyntejä, joissa tutustuttiin eri sidosryhmiin.

Kohteina ovat olleet Koulutuskeskus Salpauksen *Pulssi työpajakoulu*, Koulutuskeskus Salpauksen maahanmuuttajakoulutus, Työvoiman palvelukeskus Lyhty, Nuorten hoitoyhteisö Stoppari, Lahden Klubitalo, Nuorten neuvonta- ja tietopankki Hurina 2.0, Nuorten monipalvelukeskus Domino, Nuorten palvelupiste Mesta ja Lahden Sininauha ry.

Syksyllä 2006 tehtiin kahden päivän opintomatka Loimaan ja Turun ammattioppilaitoksiin, joissa tutustuttiin heidän edistykselliseen erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukitoimiin.

Lisätietoja *Kolmas ope* -projektista:

www.salpaus.fi/salpaus/projektit/tyossaoppiminen/pro_kolmasope.html

Timo Saarinen

Opinto-ohjaaja
Lahden Lyseon yläaste

OPINTO-OHJAUSTA ja oppilaanohjausta

Opinto-ohjaus on viimeisten parin viime vuosikymmenen aikana muuttunut ja on yhä muuttumassa parempaan suuntaan yksilön kannalta. Kun 1980-luvulla peruskoulun opojen lähes ainoana yhteistyökumppaneina toimivat työvoimahallinnon virkamiehet, niin nykysuuntaus antaa perusasteen opoille mahdollisuuden huomattavasti paremmin ja luottavaisemmin ”lähtetä” oppilas opiskelu- ja työelämään. Vastaanottavien oppilaitosten sekä valtion ja kuntien intresseissä on enenevässä määrin vähentää syrjäytymistä sekä opintojen keskeytymistä. Aiemmin opojen lähes ainoana mahdollisuutena oli antaa työvoimatoimistojen sekä ammatinvalinnan yhdyshenkilöiden yhteystiedot sekä luottaa oppilaiden omaan aktiivisuuteen mahdollisen koulutuspaikan mentyä sivu suun. Jatko-opintoihin lähtevien oppilaiden infopapereihin voi nykyisin ilolla liittää laajan tuki- ja neuvontapalvelujen verkoston yhteystiedot. Tämä vastaanottavien oppilaitosten mahdollisuuksien esittely poistaa usein perusopetuksen opon huolen jatko-opiskeluihin ystältä tai lisäluokalta lähtevien tulevaisuudesta.

Tällä hetkellä lähes 30 000 peruskoulunsa päättänyttä alle 30-vuotiasta nuorta on syrjäytynyt tai sen uhanalainen, siis lähes yksi ikäluokka. Kun samanaikaisesti suuret ikäluokat ovat poistumassa työelämästä, niin yhteiskunnan huoli on aiheellinen. Mistä saadaan tasapainoisia aikuisia seuraavan sukupolven kasvattajiksi? Mistä saadaan onnellisia työntekijöitä, jotka arvostavat omaa työtään vaikkei se aina olisikaan mahdollisimman trendikästä? Mistä saadaan arjen kunnioittajia, joiden tarkoituksena ei ole edetä vain nautinnonhuipusta toiseen? Ei voida olettaa kaikkien jaksavan sekä omaavan ominaisuuksia, joita nykyajan, mielestäni liiankin suoritekorosteinen, ympäröivä yhteiskunta edellyttää. Kun samanaikaisesti aineellisen omaisuuden ihannoiti kasvaa ja vain pärjääjien oletetaan olevan kunnan kansalaisia, niin ei pidä ihmetellä nuorten monesti kokevan olevansa täysin umpikujassa. Viisastenkiveä tähän tuskin löytyy, mutta se konkreettinen työ, johon eri seutukunnat oppilaitoksineen ja projekteineen ovat lähteneet, on näkemyksen mukaan tähän hetkeen mahdollisimman sopiva.

Nuoret kasvavat ja kehittyvät kovin aikaan eikä voida nykyisessä maailmantilanteessa olettaa heidän voivan tehdä lopullisia päätöksiä liittyen esim. ammatinvalintaan. Miten he osaisivat, kun eivät aikuisetkaan osaa kuin ennustaa elämää tai talous- ja elinkeinorakenteen muutosta koko maailmassa. Globaali vauhti on liian raju murrosikäisen ymmärrettäväksi ja sen vuoksi

hänen rinnalleen tarvitaan tukevia ja innostavia koulutus- sekä tukijärjestelmiä. Kokemukseni on, että nuoret eivät koe nykysysteemin mukaisia toimintoja liian holhoavina vaan ovat oppineet luottamaan niihin sekä käyttämään niitä hyväkseen. Tosin sen ”systeemin” alkupään etsimisessä tarvitaan aikuisen apua, ei enää määräävällä vaan tukevalla ja ohjaavalla tavalla. Aikuisilla on velvollisuus opettaa oikeiden opiskelutapojen sekä tiedonhankinnan tunnistaminen.

Peruskoulun oppilaanohjaus pitäytyy edelleen suhteellisen perinteisiin tapoihin, joita ovat tutustumiskeskustelu ylä-asteen alussa sekä oppilaiden mahdollisimman tiheä henkilökohtainen tapaaminen. Henkilökohtaisen ohjauksen resurssi tosin vaihtelee eri kouluissa johtuen kovin erilaisista oppilasmääristä. Tämän ei tosin ole havaittu vaikuttaneen oppilaiden sijoittumiseen merkittävästi. Itsetuntemusharjoitusten lisääminen ja niiden aloittaminen jo seitsemännellä luokalla on mielestäni edesauttanut oppilaiden valintavaihtoehtojen tuntemusta. Samoin tällä pyritään mahdollisimman korkeaan sitoutumiseen siirryttäessä seuraavan asteen koulutukseen.

Ennen yhteisvalintaa tapahtuvat, eri tavoin toteutettavat eri oppilaitosten esittelyt muodostavat tärkeän tiedonlähteen. Oppilaiden omiin kokemuksiin perustuvat pitempiaikaisetkin tutustumiset vähentävät huomattavasti virhevalinnan mahdollisuutta. Monesti myös ko. alaan liitetty TET-jakso vahvistaa ja selkeyttää koulutusvalintaa. Perinteiset ”läpijuoksumatilaistukset” eivät enää ole nykyaikaa.

Jatko-oppilaitosten yläasteilla eri tavoin järjestämät esittelytilaisuudet sekä messut ym. tapahtumat, joissa kyseisen koulun opiskelijat oman oponsa ohella kertovat kokemuksistaan, on koettu yhdeksäsluokkalaisten sekä heidän vanhempiansa taholta varsin hyödyllisiksi. Jatko-oppilaitosten saatua omat tiedotus- ja markkinointivastaavansa, on perusasteen opion työ tiedonsaannin kannalta huomattavasti helpottunut. Joskus tuntuu olevan jopa runsaudenpulaa varsinkin joidenkin pienempien paikkakuntien oppilaitosten taholta.

Kaiken kaikkiaan yhteydenpidon lisääntyminen toisten oppilaitosten, työvoimahallinnon sekä elinkeinoelämän kanssa luo merkittävän lisäarvon peruskoulun opion joskus kovinkin yksinäiseen työhön. Nykyaikaiseen työskentelykulttuuriin kuuluvien hyvien henkilökohtaisten suhteiden sekä ihmisten avoimuuteen perustuva toimintatapa tukee parhaiten oppilaan ja hänen huoltajiensa valintapäätöksen ohjaamista. On muistettava aina ketkä valinnan tekevät ja kenelle.

Meillä perusasteen opoilla on joskus taipumusta kaikkivoipaisuuteen, joka enemmänkin palvelee jonkun muun kuin ohjattavan etua. Tämän vuoksi avoin keskustelu erilaisten uusien toimintatapojen käytöstä on vähintäänkin tervetullutta. Keskustelu ei toki tarkoita korkeatasoisen henkilökohtaisen ohjaamisen hylkäämistä vaan sen syventämistä. Kun tähän liitetään yhteiskunnan lisääntyvä panos nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, pystyy ohjauksen koko linjasto tarjoamaan esimerkillisen toimintatavan. Oppilaan oman aktiivisuuden tukemista ei pidä unohtaa, sillä täysin pitävää ”takalautaa” ei vielä liene kuitenkään keksitty.

alhaisen keskiarvorajan vuoksi opiskelijoita, joilla ei ole riittäviä perustietoja, opiskelutaitoja eikä halua teoreettisiin opintoihin. Voittaisiinkin harkita pääsykynnyksen korottamista.

Yksi mahdollisuus tason nostamisessa olisi nostaa keskiarvoraja esimerkiksi 7,5:een. Toinen tapa olisi säilyttää vanha keskiarvoraja, mutta vaatia lisäehto: äidinkielessä, matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä (ruotsi) ja A-kielessä (yleensä englantti) pitää olla arvosanana vähintään seitsemän.

Oppilaiden numerot ja keskiarvot eivät kuitenkaan ole vertailukelpoisia. Opetushallitus on esimerkiksi tutkinut laajasti peruskoulun yhdeksännen luokan matematiikan osaamista. Kouluja vertailtaessa on havaittu, että yhtä hyvillä oppilailla arvosana voi poiketa jopa kaksi numeroa - siis toisella on vaikkapa kuusi ja toisella kahdeksan. Arviointi on sitä ankarampaa mitä parempia koulun oppilaiden suoritukset ovat. Lisäksi pojilta vaaditaan samaan arvosanaan hieman tyttöjä enemmän. Myös koulun sisällä arvosanat heittelevät: samalla osaamisella saa hyvinkin erilaisia arvosanoja. Tasa-arvon kannalta on ongelmallista, että lukioon pääsy perustuu pelkästään peruskoulun numeroihin. Yhtenä ratkaisuna voisivat olla lukion pääsykokeet. Toisen asteen kouluista ammattikoulut käyttävät jo nyt yleisesti opiskelijavalinnassaan pääsykokeita - mikseivät myös lukiot?

Kiristämällä lukion sisäänpääsykriteerejä vähennettäisiin samalla myös lukiolaisten määrää. Lukio ei enää olisikaan paikka, jonne osa ajautuu paremman puutteessa. Opiskelijoiden motivaatio ja lähtötaso olisivat paremmat ja näin voitaisiin nostaa opetuksen vaatavuutta. Koulutuksen läpäisyaste paranisi ja siten myös taloudellinen tehokkuus. Toinen kysymys on, pystyisikö ammatillinen koulutus järkevästi huolehtimaan lisääntyvistä opiskelijoista. Ammatillisen peruskoulutuksen läpäisyaste on noin 70 prosenttia: vuonna 2000 ammattikoulun aloittaneista 29,9 prosenttia keskeytti opintonsa. Eri ammattialojen erot ovat kuitenkin suuret. Kustannukset ainakin lisääntyisivät, onhan ammatillinen koulutus huomattavasti lukio-opetusta kalliimpaa.

Opinto-ohjausko patenttiratkaisu?

Lukio on peruskouluun verrattuna vapaa ja valinnaisuutta on paljon. Opiskelija on itse vastuussa oman opintosuunnitelman tekemisestä ja noudattamisesta. Näin opinto-ohjauksen tarve kasvaa. Koska resursseja on niukasti, opiskelijat jäävät usein oman onnensa nojaan. Tästä sitten yleisesti hoetun standardiselytyksen mukaan seuraa opintojen pidentyminen ja jopa keskeytyminen. Esimerkiksi Opetushallituksen vuonna 2005 tekemän rehtorikyselyn mukaan luokattoman lukion keskeisin epäkohta ja kehittämistarve on opintojen ohjauksessa ja seurannassa. Samojen koulujen oppilaskunnat olivat kuitenkin hieman toista mieltä: tärkein kehittämistarve kohdistui työjärjestykseen, kurssitarjontimeen ja koeviikkoon. Lähes yhtä merkittävänä epäkohtana koettiin, että osa opiskelijoista on heikkoja ja ei tunne vastuutaan. Luulempa, että oppilaskunnat ovat tällä kertaa lähempänä totuutta kuin rehtorit. Opinto-ohjauksen lisääminen ei sanottavasti paranna opintosuorituksia; matematiikkaa oppii

matematiikan tunnilla ja paremmin tietysti pienissä ryhmissä, jossa on mahdollisuus yksilöllisempään opetukseen. Lisäksi tarvitaan peruskoulusta kunnolliset pohjatiedot ja ennen kaikkea tottumus tehdä työtä. Näiden yksinkertaisten peruslähtökohtien puuttumista ei voi mitenkään korvata opintojen ohjauksella ja toisaalta, jos nämä asiat ovat kunnossa, opinto-ohjaus on lähinnä ammatinvalinnan ohjausta.

Onko uusilla ylioppilailla niitä perusvalmiuksia, joita tarvitaan jatko-opinnoissa?

Lukio antaa ilman muuta hyvän pohjan yliopisto- ja korkeakouluopinnoille – mikäli on tehty järkevät kurssivalinnat ja opiskeltu.

Pitkän matematiikan ylioppilaskokeeseen keväällä 2006 osallistui 11 607 kokeilasta. Heistä hylättiin 9,5 % ja approbaturin tai lubenterin (kaksi alinta hyväksyttyä arvosanaa) sai 28,2 %. Vähintään tyydyttävästi pitkän matematiikan kokeesta selvisi 7229 abiturienttia, joka on noin 25 % ylioppilaiden määrästä. Näillä on mielestäni valmiudet matemaattisten, teknisten ja monien luonnontieteellisten alojen jatko-opintoihin.

Kun pelkästään teknillisiin yliopistoihin ja korkeakouluihin otetaan vuosittain noin 4000 uutta teekkaria, pula matematiikan taitajista on huutava. Lukio ei tuota riittävästi sellaisia ylioppilaita, joista on kysyntää. Näin esimerkiksi monille ammattikorkeakoulun tekniikan aloille joudutaan ottamaan opiskelijoita, joilla ei ole perusvalmiuksia. Tämä ei voi olla näkymättä valmistuneiden tasossa. Ongelma on myös kansantaloudellinen; hyvinvointimme perustuu pitkälti korkean teknologian osaamiseen.

Jotain pitäisi siis tehdä!

Jotain on yritettykin tehdä, mutta laihoiin tuloksin. Mitäpä jos vaihteeksi kokeiltaisiin vanhoja keinoja. Aineenopettajat alkaisivat opettaa jo viidenneltä luokalta lähtien. Jaettaisiin oppilaat esimerkiksi yhdeksännellä luokalla hieman eri tavalla opiskeleviin ryhmiin kuten käytännön matematiikan ja teoreettisemman matematiikan ryhmät. Tässä ei tehtäisi mitään suurta vahinkoa kenellekään, sillä eivät vitosen ja kuutosen laskijat nytkään osaa polynomilaskentaa tai ratkaista yhtälöitä. Perustettaisiin matematiikkakerhoja ja tarjottaisiin matematiikan lisäopintoja valinnaisaineena. Hylättäisiin monissa peruskouluissa käytössä oleva jaksotus ja opiskeltaisiin matematiikkaa tasaisesti läpi vuoden. Lukiossa oppisisältöjä karsittaisiin ja opiskeltaisiin hieman vähemmän mutta paremmin. Järjestettäisiin lukiossa peruskoulun asioita kertaava matematiikan kurssi, johon osallistuisivat kaikki ne, joiden matematiikan arvosana peruskoulun päättötodistuksessa on korkeintaan kahdeksan. Vasta tämän jälkeen valittaisiin joko pitkä tai lyhyt matematiikka. Keskeistä olisi myös asenteiden muuttaminen. On masentavaa edelleenkin kuulla fiksujenkin ihmisten kerskuvan, että matikasta en mitään koskaan ymmärtänyt, mutta hyvin olen elämässäni pärjännyt. Hienoa, jos näin on käynyt, mutta ei sitä kannattaisi muille malliksi tyrkyttää.

Suomalainen lukio on hyvä ja toimiva. Ongelmiakin on, kuten opintojen venyminen ja keskeytyminen sekä opiskelijoiden ainevalintojen ja yhteiskunnan tarpeiden välinen ristiriita. Myös yltäkylläisyyden ajan kiristynvä talous on uhka. Eurot eivät riitä, koulut ja ryhmäkoot kasvavat, lukio alkaa muistuttaa teollisuuslaitosta. Isällä ja äidillä saattaa olla varaa personal traineriin, joka neuvoo, miten lihaksia käytetään, ja henkilökohtaiseen golf-opettajaan, joka epätoivoisesti pyrkii saamaan back swingin kuntoon. Lapset ja nuoret sen sijaan yrittävät selvitä jättiryhmissä ja massaluennoilla. Näinkö rakennetaan tulevaisuuden Suomea?

Sina Honkala

erityisnuorisotyöntekijä, yhteisöpedagogi
Asikkalan kunta

MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖRYHMÄN TOIMINTA Asikkalassa

Moniammatillinen yhteistyö kuulostaa kliseiseltä ja vanhahtavalta termiltä lastensuojelu- ja nuorisotyössä. Jo opiskeluaikoina alalle opiskeleville toivotetaan moniammatillisuuden tärkeyttä ja osuutta työssä, oli alan sijoittumispaikka mikä tahansa. Ja sanahan näyttää hienolta, kyllä sitä mielellään viljelee eri yhteyksissä.

Totuus ei välttämättä kuitenkaan ole niin ruusuinen miltä moniammatillisuus sanana mieleen tuo. Jokainen lasten ja nuorten kanssa työtään tekevä tietää että moniammatillista yhteistyötä tulee tehdä, mutta käytännöt voivat olla hyvinkin vaihtelevia. Eikä ideana tietenkään ole, että kaikilla työntekijöillä tulee olla samanlainen kaava ja toteuttamismalli kunnasta tai työpisteestä riippumatta. Mielestäni tärkeintä on kuitenkin ajatus siitä, että yhteistyössä on voimaa ja ihmiset tulevat kokonaisvaltaisemmin autetuiksi yhteistyön kautta. Jo pelkästään asiakkaan, toisin sanoen lapsen tai nuoren, oikeusturvan kannalta on erittäin tärkeää että tämä saa kaiken sen avun mikä hänelle kuuluu. Kuntiin on turha palkata henkilökuntaa lastensuojeluun tai nuorisotyöhön, mikäli heidän ammattitaitonsa jää apua tarvitsevien asiakkaiden kohdalla käyttämättä.

Jokaisella perheessä oma työntekijänsä

Lapsen tai nuoren asian kannalta on tärkeää, että hänen tilannettaan pystytään tarkastelemaan mahdollisimman ammattimaisesti. Jokaisella työntekijällä on oma osaamisalueensa ja hän käyttää omaa ammattitaitoaan juuri tästä omasta näkökulmastaan. Oirehtivan nuoren kohdalla ammatillisuus voisi jakaantua esimerkiksi siten, että lastensuojelun työntekijä työskentelee perheen aikuisten ja sitä kautta kokonaisvaltaisesti perheen kanssa, koulukuraattori työskentelee nuoren tukena koulunkäyntiasioissa ja nuorisotyöntekijä vapaa-ajalla. Perheen tilanteen ja tarpeen mukaan mukana työskentelyssä voi olla työvoimatoimiston virkailija, päihdetyöntekijä tai joku muu erityistyöntekijä. Oma johtava ajatukseni on aina ollut se, että perheen jokaisella jäsenellä on oma työntekijänsä. Totta kai yhteisiä tapaamisia tulee myös järjestää, mutta jokainen jäsen ansaitsee tulla autetuksi myös omissa asioissaan ja hänellä tulee olla tunne siitä, että myös erikseen häntä varten on olemassa ihminen.

Moniammatillisen työskentelytavan ehdoton edellytys on, että eri työntekijät ovat yhteydessä keskenään. Työntekijöiden tulee tietää millaisia toimenpiteitä asiakasperheellä on menossa, jotta oma työskentely olisi näitä toimenpiteitä tukevaa. Nuorisotyöntekijänä minun on esimerkiksi turha puhua nuorelle kaljan juonnista, jos hän käyttääkin säännöllisesti kannabista ja käy tästä johtuen päihdetyöntekijällä. Tärkeää on tietää mikä on lähtökohta kun työskentelyyn nuoren kanssa lähdetään.

Virallista vai epävirallista yhteistyötä

Asikkalassa moniammatillisessa yhteistyössä on pitkät perinteet ja sitä on tehty sekä virallisesti että epävirallisesti. Nykyinen suuntaus valtakunnallisesti on, että moniammatillisesta yhteistyöstä tehdään koko ajan virallisempaa. Esimerkiksi *Onnistuvat opit -bankkeessa* moniammatilliset yhteistyöverkostot ja niiden luominen on otettu yhdeksi isoksi kehittämisalueeksi. On käynyt ilmi, että monessa kunnassa ei ole minkäänlaista moniammatillista yhteistyöryhmää. Oppilashuolto taitaa onneksi jo jokaisessa kunnassa olla, koska se on lakiin kirjoitettu velvollisuus.

Asikkalassa laajaa moniammatillista, nuorten parissa työskentelevää yhteistyöverkostoa kutsutaan *Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn työryhmäksi* ja se on kokoontunut nykyisessä kokoonpanossaan neljä vuotta. Työryhmään kuuluvat erityisnuorisotyöntekijä, päihdetyöntekijä, sosiaaliohjaaja, työvoimaneuvoja, poliisi, opinto-ohjaaja, psykologi, seurakunnan nuorisotyön-ohjaaja ja paikkakunnalla toimivan koulutuskeskus Salpauksen yksikön koulukuraattori. Työryhmän kokoonkutsujana toimii erityisnuorisotyöntekijä ja se kokoontuu kerran kuukaudessa. Työryhmän ydinajatus on käsitellä paikkakunnan nuorten elinoloja ja kehittää toimintamalleja näiden elinolojen parantamiseen ja niihin vaikuttamiseen. Lisäksi työryhmässä käsitellään tarvittaessa myös yksilöasioita ja mietitään miten työryhmä voisi ammattipanoksellaan niihin vaikuttaa. Kantavana ajatuksena on, ettei kenenkään työntekijän huoli nuoresta jää vain keskustelun asteelle, vaan aina pyritään löytämään jokin keino puuttua tilanteeseen. Ensisijaisesti tämä tarkoittaa sitä, että joku työryhmästä ottaa asian hoitaakseen ja tekee alkukartoituksen tilanteesta.

Tärkeä ensiaskel

Toinen kantava ajatus Asikkalassa tehtävässä moniammatillisessa työskentelyssä on, että jokainen ammattilainen ammattikuvasta riippumatta voi tehdä ensipuuttumisen nuoren tilanteeseen. Kannatamme ajatusta siitä, että luontevinta työskentelyn kannalta on mikäli nuori tai perhe on jollekulle työntekijälle jo entuudestaan tuttu. Asiakkaan on helpompi ottaa tarjottu apu vastaan, mikäli lähestyvä ihminen on jollain lailla tuttu. Totta kai jatkotyöskentelyä mietittäessä mukaan on otettava myös sellaisia ihmisiä, joilla on erityisosaamista tietyillä aloilla, huolimatta siitä tunnettaanko entuudestaan vai ei. Ensiaskelen voi kuitenkin ottaa kuka tahansa riippumatta siitä onko työvoimaneuvoja, kuraattori, poliisi tai psykologi. Tärkeintä on kuitenkin se, että tilanteeseen puututaan.

Mihinkään sijoittumattomat nuoret

Nuoret ovat tärkeä ryhmä syrjäytymisen ennaltaehkäisyn kannalta, sillä syrjäytymiskiarteeseen joutuminen vaikuttaa voimakkaammin nuoriin kaikista ikäryhmistä jo yhteiskunnallisella tasolla. Vaikeaan syrjäytymiskiarteeseen joutuminen jo ennen täysikäisyyttä vie yhteiskunnalta vuosikymmenten verovarot ja maksaa erilaisten hoitojen ja tukitoimenpiteiden kautta valtiolle satoja tuhansia euroja. Puhumattakaan tietenkään siitä, mitä syrjäytyminen opinnoista, ihmissuhteista ja työelämästä tekee nuoren kehittyvälle itsetunnolle. Tämän vuoksi myös Asikkalassa on paneuduttu nuorten tilanteeseen ja *Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyn työryhmä* on kehittänyt aktiivisesti erilaisia toimenpiteitä siihen puuttumiseen. *Onnistuvat opit -hankkeesta* on myös saatu erittäin hyviä käytännönläheisiä vinkkejä siitä miten asioita voidaan viedä eteenpäin työntekijä- ja esimiestasolla.

Valtakunnallisesti todetun tilanteen suhteen Asikkala ei ole erilainen kunta kuin muutkaan kunnat, sillä erityiseksi ongelmaksi on todettu puuttuminen 15–17-vuotiaiden, mihinkään sijoittumattomien nuorten asioihin. Oppivelvollisuusiän päättymisen ja työvoimahallinnon alaikärajan väliin on todettu jäävän muutama vuosi, jolloin kenelläkään tai millään taholla ei ole minkäänlaista kontrollia näihin nuoriin. Mikäli vanhemmat eivät lastaan minkään toiminnon piiriin kannusta eikä nuori myöskään sitä oma-aloitteisesti tee, ei kukaan viranomaisella ole lain sallimaa puuttumiskeinoa nuoren tilanteeseen. Jonkinlainen ristiriita tässä kuitenkin on, sillä kyseessä on kuitenkin alaikäinen nuori ja nämä pari vuotta mihinkään sijoittumattomana ovat äärimmäisen merkittäviä hetkiä nuoren elämässä. Näinä vuosina kehittyä nimittäin merkittävästi vastuunkanto omasta itsestään, jatkomahdollisuuksista, osallisuudesta yhteiskuntaan ja siitä mihin suuntaan oma elämä tulee mennä jotta pärjää. Itse olen sitä mieltä, että jos vanhemmilla ei ole kykyä huolehtia siitä, että nuori nämä asiat oppii ja sisäistää, silloin yhteiskunnan ja meidän ammattilaisten on kannettava vastuu.

Kesäajan vaaranpaikat

Asikkalassa toimintamalleiksi on kehitelty mihinkään sijoittumattomien nuorten ja koulupudokkaiden kohdalla kesäajan tukea sekä yhteistyötä jatko-oppilaitosten eli toisen asteen kanssa. Huono koulumenestys ja poissaolot perusasteella saattavat merkitä oppilaan kohdalla ehtojen suorittamista tai sitä, että kesä saattaa olla merkittävä aika syrjäytymiskiirteen pahenemiseen. Vauhdikas kesä ja usean kuukauden mittainen irtautuminen normaaliarjen rutiineista saattaa hankaloittaa syksyllä jatko-opintoihin hakeutumista ja opiskelumotivaation kehittymistä. Ehtoja suorittavien oppilaiden kohdalla on mietitty kouluavustajien käyttöä, jotka tukisivat oppilasta kesäkuun ajan ja opiskelisivat yhdessä hänen kanssaan. Kesäajan tuella taas tarkoitetaan päästötodistuksen saaneita, mutta riskiryhmässä olevia nuoria. Käytännössä tuki tarkoittaa sitä, että joku moniammatillisesta työryhmästä tapaa nuorta säännöllisesti kesän ajan, jolloin kontakti nuoreen säilyy.

Nivelvaiheen yhteistyö

Syksyllä koulupudokkaiden kohdalla kärjistyvät taas toisenlaiset tilanteet. Nuori ei saavukaan oppilaitokseen koulun alkaessa tai keskeyttää koulunkäynnin niin sanotun kuherruskuukau-

den jälkeen. Lisäksi mahdollisia keskeyttäjiä ovat huonon koulumenestyksen tai muita ongelmia omaavat nuoret. Tärkeää olisikin, että nuoren kotikunnan ja toisen asteen oppilaitoksen yhteistyö on suunniteltua ja saumatonta. Tämä vaatii molemmilta osapuolilta rohkeutta ottaa yhteyksiä toisiinsa ja yhdessä miettiä nuorelle sopivia ja toisiaan tukevia tukitoimenpiteitä sekä kotipaikkakunnalla että oppilaitoksessa. Koulutuskeskus Salpauksen kanssa onkin saatu juuri päätökseen neuvottelut siitä miten näiden koulupudokkaiden asioissa toimitaan ja jokaiseen lähiympäristön kuntaan on nimetty yhteyshenkilö, johon oppilaitoksesta voidaan olla suoraan yhteyksissä. Asikkalassa tämä yhteyshenkilö on luontevimmin erityisnuorisotyöntekijä moniammatillisen yhteistyöverkoston kokoonkutsujana. Kunnan edustajana tämä yhteistyökuvio toisen asteen oppilaitosten kanssa tuntuu erittäin mielekkäältä ja yksinkertaiselta.

Kyky nähdä läpi pykäläviidakon

Moniammatillisesta yhteistyöstä puhuttaessa esiin nousevat aina kysymykset salassapidosta ja tiedonsiirto-oikeudesta. Nämä ovat toki tärkeitä kysymyksiä ja ilman muuta ne täytyy ratkaista alettaessa kehittää yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Moniammatillista yhteistyötä hän voidaan tehdä kahdella eri tasolla; ilmiöihin perustuvaa tai yksilöiden ongelmiin perustuvaa. Ilmiöihin perustuva yhteistyö voi olla esimerkiksi yhteisten toimintamallien luomista, mikä on myös tärkeää. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että työskentely asiakkaiden asioissa tulee olla eri viranomaisten kesken luontevaa työryhmien ulkopuolella. Itse kannatan kummankin tasoista moniammatillisuutta. Usein myös työryhmätasolla yksilön asioiden kanssa työskentely on tarkoituksenmukaista.

Meidän ammattilaisten tulee kuitenkin muistaa se, että lapsen etu menee kaiken edelle ja työskentelyn tarkoituksena on auttaa lasta tai nuorta elämänsä vaikeuksissa. Tiedonsiirto-oikeudetkin saattavat joskus vaikuttaa rajoittavilta, mutta näiltäkin rajoitteilta vältytään kun asianomaisilta pyydetään lupa etukäteen tietojen siirtoon. Asikkalassa kehitellään mallia, jossa tiedonsiirtolomakkeessa kysytään vanhempien lupaa oppilaan tietojen luovutukseen moniammatilliseen verkostoon, mikäli nuori ei kiinnity mihinkään. Asiassa ei ole mitään epäselvää, kun siitä avoimesti ja julkisesti tiedotetaan ja kunnassa on yhteisesti suunniteltu ja päätetty toimintamalli. Toki työtä pitää tehdä sen eteen, että vanhemmat näkevät tämän mahdollisuutena heidän lapsilleen eikä taas yhtenä keinona puuttua heidän yksityisyyteensä ja perhe-elämäänsä.

Moniammatillinen yhteistyö on haastavaa ja vaatii usein hieman ponnisteluja kaikilta tahoilta. Sen hyöty pitäisi kuitenkin nähdä suurempana kuin nämä ponnistelut, sillä se on ensisijaisesti asiakkaan edun mukaista, mutta se saattaa olla myös työntekijälle suuri etu. Asiakkaiden ongelmat ovat usein monitahoisia ja harvoin kellään viranomaisella on tietoa ja taitoa hoitaa niitä yksin.

Avunpyynnön ilmaiseminen ja muiden työntekijöiden pyytäminen mukaan työskentelyyn ei mielestäni ole suinkaan merkki ammattitaidottomuudesta ja epävarmuudesta, vaan osoitus suuresta ja syvästä ammattitaidosta. Ainakin minun kunnioitukseni saa se ihminen, joka osaa nähdä lapsen edun läpi pykälä- ja asetusviidakon.

Katja Kauppi

opinto-ohjaaja
Koulutuskeskus Salpaus

OPINNOISTA EROAMISEN EHKÄISY

Koulutuskeskus Salpauksessa

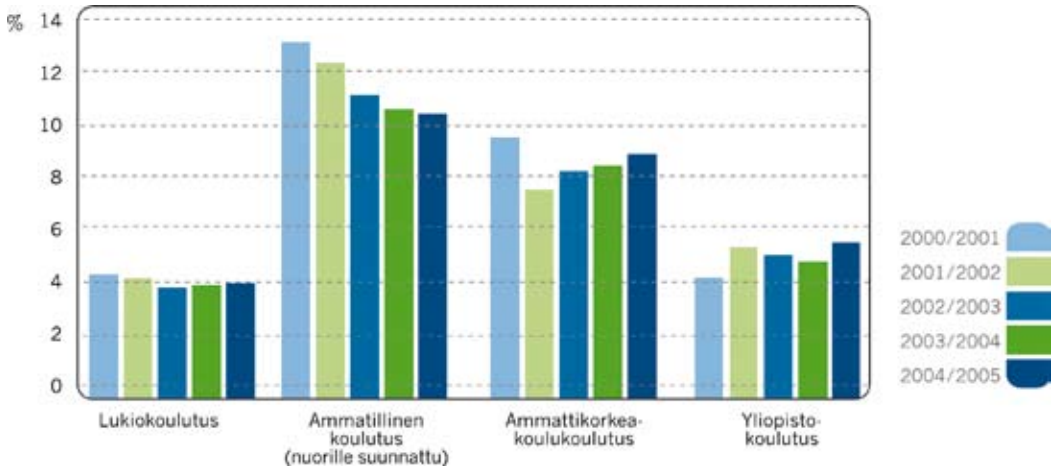
Artikkeli kuuluu osana Hämeen Ammattikorkeakoulun *Ohjaus strategisena voimavarana –koulutuksen* kehittämishankeeseen, johon osallistuivat Koulutuskeskus Salpauksesta opinto-ohjaajat **Pirjo-Riitta Hurmalainen**, **Riitta Perden** ja **Katja Kauppi**. Koulutuskeskus Salpauksen organisaatiouudistuksen myötä on tarkistettu ja yhtenäistetty käytänteitä tietyiltä osilta, jotta opinnot sujuisivat joustavasti koko oppilaitoksessa. Kehittämishankkeessa pohdittiin mm. miten opiskelijoiden sitouttamista opintoihinsa vahvistettaisiin. Huolta aiheuttaa ammatillisen koulutuksen korkea keskeyttämisprosentti. Eroamisten syiden kartoittamisen ja ehkäisevien toimenpiteiden suunnittelun lisäksi paneuduttiin myös kaksoistutkinto-opiskelijoiden ohjauksen kehittämiseen ja osaamisen tunnustamisen oppilaitoskohtaisten periaatteiden laatimiseen.

Eroamisten määrästä ja kehityssuunnasta

Valtakunnallisesti ammatillisessa koulutuksessa opintonsa kokonaan keskeyttäneiden määrä on suuri huolimatta siitä, että keskeyttäminen on viiden vuoden ajan (2000–2005) jatkuvasti vähentynyt.

Lukioissa opintonsa kokonaan keskeyttäneitä oli vähiten. Tosin lukuvuodesta 2003–2004 lukuvuoteen 2004–2005 keskeyttäminen lisääntyi lukioissa ja myös yliopistoissa sekä ammattikorkeakouluissa. Todellisten muutosten ohella kehitykseen on vaikuttanut tilastoaineiston laadun paraneminen ja tilastoinnin muutokset. (Tilastokeskus, Koulutustilastot 8.3.2007)

Tilastokeskuksen (9.3.2007) oppilaitoksittaisen taulukon mukaan kokonaan opintonsa keskeyttäneiden määrä oli 2004/2005 nykyiseen Koulutuskeskus Salpaukseen kuuluvissa oppilaitoksissa keskimääräistä hieman suurempi (10,6-15,8 %) Päijänne-instituutissa ja keskimääräinen tai hieman pienempi (5,4-10,5 %) Lahden ammatti-instituutissa, Lahden käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa, Lahden kauppaoppilaitoksessa, Lahden sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksessa, Lahden ravitsemis- ja matkailualan oppilaitoksessa, Orimattila-instituutissa, Heinola-instituutissa ja Nastopoli-instituutissa.

Lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, ammattikorkeakoulukoulutuksessa ja yliopistokoulutuksessa keskeyttäminen lukuvuosina 2000/2001 - 2004/2005. Lähde: Koulutustilastot. Tilastokeskus

Koulutussektori	Keskeytti opinnot omassa koulutussektorissaan %	Vaihtoi koulutussektoria %	Keskeytti kokonaan tutkintoon johtavan koulutuksen %
Lukiokoulutus	3,9	1,9	2,0
Ammatillinen koulutus (nuorille suunnattu)	10,5	1,1	9,4
Ammattikorkeakoulukoulutus	8,7	2,2	6,4
Yliopistokoulutus	5,4	0,7	4,7
Yhteensä	7,1	1,4	5,7

Tutkintoon johtavassa koulutuksessa keskeyttäminen koulutussektoreittain lukuvuonna 2004-2005

Oman tilaston mukaan Koulutuskeskus Salpauksessa tutkintoon johtavassa ammatillisessa peruskoulutuksessa on vuonna 2006 eronnut 629 opiskelijaa eli noin 13,5 %. Eron syyt ovat jakautuneet seuraavasti: siirtynyt yliopistoon 5, siirtynyt ammattikorkeakouluun 11, siirtynyt toiseen ammatilliseen oppilaitokseen 53, siirtynyt muuhun oppilaitokseen 42, työhön meno 85, syy ei tiedossa 136, motivaatio 121, terveydellinen syy 32, katsotaan eronneeksi 114 ja exitus 1. Eron syytä ei ole kirjattu 29 tapauksessa. Eroamisen ja keskeyttämisten kirjaamisessa on ollut eroja. Koulutuskeskus Salpauksessa käytänteitä yhtenäistetään myös tältä osin.

Opinnoista eroaminen ja opintojen keskeyttäminen

Selvyyden vuoksi jatkossa eroamisella tarkoitetaan opintojen lopettamista kokonaan. Keskeyttäminen on kyseessä, kun opinnot keskeytetään tilapäisesti eri syistä. Tavallisia syitä keskeyttämiselle ovat armeija, sairausloma, äitiysloma ja hoitovapaa sekä työ. Usein syyt ovat osittain samoja myös eroamisissa ja osa opiskelijoista päätyy eroamaan tilapäisen keskeytyk-

sen jälkeen. Aina opiskelijat eivät keskeytysajan päätyttyä ilmoita aikeistaan jatkaa keskeytystä. Tällöin heihin pyritään saamaan yhteys puhelimitse tai kirjeellä. Ellei opiskelijaa tavoiteta eikä hän vastaa yhteydenottoopyyntöihin, hänet voidaan katsoa eronneeksi.

Syksyllä ennen syyskuun laskentapäivää opintonsa lopettaneita ei kirjata eronneiksi. Heidän katsotaan peruneen opiskelupaikkansa. Samoin menetellään tammikuussa alkavan koulutuksen osalta.

Koulutuskeskus Salpauksessa tapahtuu vuosittain myös alan vaihtoja, jolloin opiskelija siirtyy oppilaitoksen sisällä opiskelemaan toiseen perustutkintoon. Nämä siirtymiset ovat näkyneet myös eroina. Kevään 2007 aikana on uudistettu eroilmoituslomaketta ja -käytänteitä, jotta nämä siirtymiset eivät johtaisi väärään tulkintaan eronneiden määristä. Samalla on myös luokiteltu muita eron syitä positiivisiin ja negatiivisiin. Esimerkiksi työhön meno voi olla positiivinen syy, jos eroavalla opiskelijalla on jo yksi ammatillinen tutkinto. Jos taas ilman ammatillista koulutusta olevalla opinnot jäävät kesken työhön menon vuoksi, kyseessä on negatiivinen eron syy.

Salpauksessa keskeyttämistä ja eroamista edeltää aina keskustelu opinto-ohjaajan tai kuraattorin kanssa. Samalla täytetään keskeyttämis- tai eroilmoituslomake. Alle 18-vuotiaiden osalta ollaan aina yhteydessä myös huoltajiin. Keskeytyksen hyväksyy koulutuspäällikkö. Opiskelijapalvelukeskuksen opintosihteerit kirjaavat keskeyttämis- ja erotiedot opiskelijarekisteriin.

Koulutuskeskus Salpauksen uuteen organisaatiomalliin sisällytettiin opiskelijapalvelukeskus, joka keskitetysti hoitaa kaikki opiskelijapalvelut. Tavoitteena on mm. se, että eri toimipaikoissa opiskelevat opiskelijat ovat yhdenvertaisessa asemassa tukipalvelujen saatavuuden suhteen. Kaikki läheisesti opiskelijoiden kanssa toimivat henkilöt (ryhmänohjaajat, opinto-ohjaajat, kuraattorit, opintosihteerit, opettajat, psykologi) ovat omalla työpanoksellaan ratkaisevassa asemassa, kun opiskelijat joko kokevat saavansa tukea tai jäävänsä ilman sitä.

Tässä kehittämishankkeessa pyritään kokoamaan eroamisten syitä ja ehkäiseviä toimenpiteitä, joilla niitä voitaisiin vähentää. Osa toimenpiteistä on muodostunut jo käytänteeksi, mutta silti jatkuva toimivuuden arviointi on tarpeen. Monet toimenpiteet vaativat vielä kehittämistä ja resurssointia toteutuakseen tyydyttävästi.

Eroamisten syitä ja ehkäiseviä toimenpiteitä

Seuraavassa on koottu eroamisten taustalla olevia syitä ja mahdollisia ehkäiseviä toimenpiteitä. Listaukseen on sovellettu Loimaan ammatti-instituutissa tehdyn *Keskeyttämisen ehkäisyn toimenpideohjelman* vastaavaa osiota Koulutuskeskus Salpauksen näkökulmasta.

Eroamisten syitä 1

Opiskelijasta riippuvat eroamisen syyt

- motivaation puute (odotukset eivät vastaa todellisuutta, ensijainen toive ei toteutunut, "pakotettu", sitoutuminen opintoihin vaikeaa)
- taloudelliset syyt (toimeentulo-ongelmat, opintotukea ei ole haettu tai ei voi saada, ongelmat rahankäytössä esim. pikavipit)

- sosiaaliset syyt (vaikeudet ryhmässä, kiusaaminen, ”henkilökemiat”, puutteet sosiaalisissa taidoissa, sopeutumattomuus järjestelmään)
- henkilökohtaiset syyt (lasten hoito, raskaus, ei tukea kotoa, parisuhdeongelmat)
- terveydelliset syyt (psykkiset, fyysiset)
- opiskelutaidot ja –kyvyt (oppimis- ja keskittymisvaikeudet, kielitaidon puutteet, epärealistiset tavoitteet, puutteelliseksi jääneet perustaidot)

Ehkäiseviä toimenpiteitä

- **Peruskoulujen ohjauksen tukeminen**
(mm. infot yhdeksänsille luokille, kotiväenillat, avoimet ovet, Salpauksen nettisivut, henkilökohtaiset koulutuskokeilut ja tutustumiset)
- **Ryhmänohjaajien toiminta** (välittäminen, varhainen puuttuminen, yhteydet huoltajiin, ryhmähengen luominen, alkuhaastattelut ja muut henkilökohtaiset keskustelut, koulutus ja syksyllä 2006 käyttöön otettu ryhmänohjaajan tehtävät –moniste tukena)
- **Kuraattorien toiminta** (varhainen puuttuminen, yhteistyö ryhmänohjaajien, erityisopetuksen vastuuopettajien, opojen ja opettajien kanssa, yhteydet huoltajiin, opiskelijahuoltoryhmien työn kehittäminen)
- **Erityisopetus** (erityisopetuksen suunnitelma: HOJKSit, oppimisstudiot, erityisopetuksen vastuuopettajat, opetusjärjestelyjen kehittäminen erityisopetusta tukeväksi, Pulssi-työpajakoulu)
- **Opiskelijaterveydenhuolto** (vastaanotolle pääsyn helppous, riittävät resurssit)
- **Valinnaiskurssit** (taloudenhallinta ym.)
- **Opiskelutaidot** (ryhmänohjaajan, alan opettajien ja oppimisstudion tuki)
- **Ammatti-identiteetin kehittäminen** (työelämälähtöisyys kaikessa opetuksessa, työelämäyhteistyö, työssäoppiminen, ammattiosaamisen näytöt)

Eroamisten syitä 2

Koulutusjärjestelmästä tai –organisaatiosta johtuvat eroamisen syyt

- periodijärjestelmän / moduloinnin haasteet
(esim. yhteisten opintojen moduulin raskaus, kiireen tuntu)
- tarpeisiin nähden riittämättömät resurssit opinto-ohjauksessa, opiskelijahuollossa (kuraattorit, psykologi) ja erityisopetuksessa
- järjestelmän osittainen joustamattomuus: hyväksilukemisessa eroja
(esim. vapaasti valittavat opinnot), yksilöllistämisen ja HOPSin tekemisen vaikeudet, koulutusaikojen venyminen
- opetus ei aina vastaa työelämän tarpeita tai opiskelijan odotuksia
- tutkintojen tavoitteet liian haastavia perustutkintotasolla

Ehkäiseviä toimenpiteitä

- **Nivelvaihe** (alueellisen siirtymävaiheen suunnitelman lomakkeet, siirto-HOJKSit, palaveri erityiskoulujen edustajien kanssa, saattaenvaihto-tilaisuus)
- **Moduloinnin kehittäminen** (kokemusten pohjalta esim. työssäoppimisen jaksotus, ammattiosaamisen näyttöjen huomiointi jne)
- **Ryhmänohjaajat** (ryhmänohjaajan tehtävät –moniste / toimintaohjeet, koulutus, resurssointi, alkaviin ryhmiin panostaminen, opintomenestyksen seurantalaverit)
- **Opinto-ohjaus** (kokonaisresurssointi oppilaitoksessa, moduloinnin mahdollistamat yksilölliset HOPSit, varhainen puuttuminen, yhteydet huoltajiin tarvittaessa, yhteistyö ryhmänohjaajien, erityisopetuksen vastuuopettajien, kuraattorien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa)
- **Osaamisen tunnustaminen** (yhteiset toimintaohjeet laadittu)
- **Opiskelijahuoltoryhmien toiminta** (moniammattillisuus, säännöllisyys, kuraattori- ja psykologitoiminnan resurssointi)
- **Työ- ja työelämälähtöisyys** (työssäoppimisjaksot, ammattiosaamisen näytöt, elinkeinoelämän vaikutusmahdollisuudet OPS:n laadintaan, neuvottelukunnat, työelämäpainotteiset tutkinnot, työvaltaiset HOPSit, opettajien työelämäjaksot, projektit)

Lähtulevaisuuden kehittämiskohteita

Eroamiseen liittyviä käytänteitä ja eron syiden kirjaamista on siis yhtenäistetty ja selkiytetty, jotta saataisiin entistä luotettavampia tilastoja. Tavoitteena on vuosittain tarkastella erojen syitä ja pohtia niiden ennaltaehkäisyn keinoja. Opinnoista eroamiseen ei yleensä ole yhtä selvää syytä. Toisaalta yksittäinen pieneltäkin vaikuttava ehkäisevä toimenpide voi olla joskus ratkaiseva. Eroamisen vähentämiseksi syitä on tarkasteltava opiskelijahuollossa yleisesti mutta myös koulutusaloittain sekä arvioitava ja kehitettävä ennaltaehkäisyä suunnitelmallisesti.

Muutamia lähtulevaisuudessa toteuttavia kehittämiskohteita voisivat olla esim.

- mahdollisuus osallistua joustavammin eri alojen yhteisten aineiden kursseille (alakohtaiset sisällöt vaikeuttaneet)
- yhteisiin valinnaisiin opintoihin tarjolle esim. taloudenhoidon kurssi
- ryhmänohjaajien koulutus (ryhmänohjaajat tehtävät –monisteen hyödyntäminen) ja parempi resursointi
- psykologiresurssin lisääminen tai painottaminen useampia opiskelijoita palvelemaan päivystystoimintaan
- lähiopetustuntimäärän nostaminen 28:sta 30 tuntiin ammatillisissa aineissa
- aloilla koonti eroamisen syistä - käsitellään kerran vuodessa opiskelijahuoltoryhmissä ja alojen kehittämistimeissä
- vuosittain suunnitelma eroamisen ennaltaehkäisemiseksi ja vähentämiseksi

LÄHTEET:

Keskeyttämisen ehkäisyn toimenpideohjelma, Loimaan ammatti-instituutti, Innopaja2-hanke, Yhtymähallitus 28.3.2006.

Koulutuskeskus Salpauksen erityisopetuksen suunnitelma 16.1.2007, Koulutuskeskus Salpaus.

Koulutuskeskus Salpauksen opiskelijahuoltosuunnitelma 28.9.2006, Koulutuskeskus Salpaus.

Opinto-ohjauksen suunnitelma 12.9.2005, Koulutuskeskus Salpaus.

Opiskelijapalvelukeskuksen perustamissuunnitelma 4.4.2006,

opintoasiainpäällikkö Riitta Murtorinne, Koulutuskeskus Salpaus.

Tilastokeskus www.stat.fi/til/, Koulustilastot 8.3.2007

Maaliskuussa 2007 valmistuneessa Opetushallituksen ja Suomen Vanhempainliiton yhteistyöryhmän julkaisussa *Laatua kodin ja koulun yhteistyöhön* on tarkemmin käsitelty miten kodin ja koulun välinen yhteistyö tulisi järjestää. Miten esim. oppilashuollon suunnitelma on kirjattu Lahdessa eri koulujen opetussuunnitelmiin? Miten koulutuksen järjestäjä on tiedottanut vanhemmille ja erityistuen tarpeessa oleville opiskelijoille käytettävissä olevista terveys- ja sosiaalihuollon palveluista ja ohjannut opiskelijoita hakeutumaan näihin palveluihin? Tämä olisi ihanne, mutta missä Lahdessa mennään?

Kokemuksia vuosien varrelta omasta toiminnasta vanhempana koulumaailmassa

Olen kolmen lapsen äiti ja minulla on ollut onni olla mukana lasteni luokkien ja koulujen vanhempainyhdistysten toiminnassa yli kymmenen vuotta.

Esiopetus

Vanhimman lapseni ollessa Lahden englanninkielisessä leikkikoulussa vanhempainyhdistys huolehti suurelta osin varojen keruusta leikkikoulun joka päiväistä toimintaa, retkiä ja materiaalien hankintaa varten. Vanhempainyhdistys oli myös aktiivisesti mukana kehittämässä leikkikoulun kasvatuksellista toimintaa, kielen opetusta ja arkipäivän rutiineja. Onkin ilo todeta kuinka valtavasti leikkikoulun toiminta on kehittynyt viimeisen viidentoista vuoden aikana!

Nuorin lapseni kävi puolipäiväeskarin Kiveriössä. Päiväkodissa ei toimi vanhempainyhdistystä, mutta koska paikka ja henkilökunta olivat minulle entuudestaan tuttuja, sujuivat keskustelut ja kuulumisten vaihto hyvässä yhteisymmärryksessä päivittäin kun hain lastani kotiin. Lapseni viihtyminen eskarissa ja innokas esiintyminen juhlissa kertoivat omalta osaltaan hänen kasvustaan ja kehityksestään pieneksi koululaiseksi.

Alakoulua vuodesta 1995 alkaen

Vuorikadun koulussa opiskellaan harvinaisia vieraita kieliä venäjää ja saksaa. Venäjän-luokkalaisista osa oli maahanmuuttajaoppilaita ja lisäksi oman kansainvälisen tuulahduksen koulumme toimintaan toi mamu- eli maahanmuuttajien luokka.

Kouluvuoden alussa oli tärkeää, että pidettiin useita oman luokan vanhempainiltoja joihin kaikkien vanhempien oli helppo tulla mukaan kielivaikeuksista huolimatta. Näissä vanhempainilloissa keskusteltiin paljon koulun toiminnasta ja luotiin yhteisiä pelisääntöjä lasten kasvatukselle sekä kodin ja koulun yhteistyölle. Kokemuksesta voin sanoa, että näiden iltojen myötä vanhemmat saivat tukea omalle toiminnalleen ja samalla muodostettiin oppilaille tukiverkko joka on kestänyt läpi kouluvuosien ja vielä senkin jälkeen!

Vanhempien yhteistyön aikana opimme paljon toinen toisiltamme. Tutustuimme erilaisiin kulttuureihin ja opimme aimon suvaitsevaisuutta. Myös oppilaat oppivat toinen toisiltaan ja luokkahenki vahvistui. Vuorikadun koulu loi myös kiinteät suhteet Lahden ystävyyskaupunkiin Garmish-Partenkircheniin ja Viipurin kouluun numero 11. Luokkaretkille valmistautuminen ja vieraiden vastaanotto ja majoitus tiivistivät luokkahenkeä.

ryhmät esiintyivät. Näin kerättiin varoja stipendejä ja venäjän lukijoiden Viipuri-yhteistyötä ja -matkoja varten.

Vanhempainyhdistys järjesti myös vanhempainiltoja, joissa käsiteltiin erilaisia kasvatukseen, oppilashuoltoon tai ajankohtaisiin tapahtumiin ja päätöksiin liittyviä asioita.

Yhteistyössä *Ovi auki -projektin* kanssa järjestimme kaikille avoimia keskustelutilaisuuksia, joissa myös koulutuspalvelukeskuksen henkilökunta ja sivistystoimenjohtaja sekä sivistyslautakunta olivat paikalla kertomassa tulevista tapahtumista ja vastaamassa kysymyksiin. Valitettavasti yhteistyö koulutuspalvelukeskuksen ja sivistyslautakunnan sekä sivistystoimenjohtajan kanssa on ollut erittäin poukkoilevaa. Lahtelaisia vanhempia ja opettajia sekä koulun muuta henkilökuntaa ei ole otettu valmistelemaan lapsia ja nuoria koskevia päätöksiä, vaan niistä on keskusteltu vasta sen jälkeen kun valmiit päätökset on ollut luettavissa lehdistä.

Kiitokset *Onnistuvat opit -projektille*, sillä olemme saaneet lukion oppilashuoltoa suuren askeleen eteenpäin, kun projektin avulla lukioihin palkattiin psykologi. Kannaksen koulun vanhempainyhdistyksen tärkeäksi kokema oppilashuoltoasia on edennyt huomattavasti, mutta vielääkään ei olla siinä tavoitteessa johon opetussuunnitelmat velvoittavat. Esim. lukioiden erityisopettajien tarvetta ei ole hoidettu.

Kokemusteni perusteella yläkoulujen ja lukioiden vanhempainiltoja tulisi kehittää huomattavasti. Näissä yhteisissä tapaamisissa voisi aidosti pohtia kodin ja koulun yhteistyötä, yhteisiä kasvatustavoitteita ja niitä monia kysymyksiä, jotka vanhempia ja nuoria askarruttavat. Vanhemmuus ja vanhempien toiminnan tarve lasten ja aikuistuvien nuorten tukemiseksi yhdessä koulujen kanssa ei pääty, ennen kuin nuori päättää koulupolkunsa.

Yhteenveto kodin ja koulun yhteistyön perustasta

Ensisijainen, kokonaisvaltainen ja ylittämätön kasvatusvastuu lapsesta ja nuoresta on aina vanhemmilla! Kodin ja perheen lisäksi tärkeä paikka lapsen ja nuoren kasvulle ja oppimiselle on koulu. Kodilla ja koululla on lapsen ja nuoren kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa omat toisiaan täydentävät tehtävänsä. Parhaimmillaan yhteistyö on vastavuoroista kasvatuskumppanuutta. Kodin ja koulun yhteistyön tulisi olla aina lähtökohdiltaan positiivista. Vanhempien ja koulun tulisi arvostaa toinen toistaan, pystyä kuuntelemaan toistaan avoimin mielin, kunnioittamaan toistensa mielipiteitä ja pystyä luottamaan toisiinsa. Keskinäinen luottamus saavutetaan jatkuvalla vuoropuhelulla ja sen perusta on oikeudenmukaisuus.

Tutkimusten mukaan ja omien kokemusteni perusteella parantaa kodin ja koulun hyvä yhteistyö oppilaiden viihtyvyyttä koulussa, luo positiivista oppimisilmapiiriä ja lisää koulun arvostusta. Kodin ja koulun muodostamalla lasten ja nuorten turvaverkolla voidaan ennaltaehkäistä monien ongelmien syntyä ja helpottaa jo syntyneiden ongelmien ratkaisemista.

Laura Eerola

yksilövalmentaja

Pekka Pusa

työvalmentaja

Lahden nuorisopalvelut

DUURI-projekti

Projektin tavoitteena on kehittää ja mallintaa syrjäytymisen ehkäisyyn liittyviä pedagogisia toimintamalleja koulun sisällä sekä kehittää työpainotteista oppimisympäristöä. Paikallisessa pilotissa yhteistyökumppaneina ovat toimineet Lahden koulutuspalvelukeskus/Salinkallion koulu sekä Lahden nuorisopalvelut.

Lähtökohta ja taustaa

Peruskoulun vuosi-ikäluokka on Suomessa n. 65 000 nuorta. Peruskoulun päättävistä ikäluokista seitsemän prosenttia ei aloita toisen asteen opintoja. Tästä koostuu vuosittain n. 4 600 nuoren joukko. Peruskoulun päättävissä oppilaissa on runsaasti sellaisia, jotka riittävän tuen puutteessa eivät pysty tekemään koulutusvalintoja. Lappalaisen tutkimuksen (2001) mukaan peruskoulun puolella kahdellakymmenellä prosentilla oli paljon erityistuen tarpeita. Opetushallitus toteutti 2002 yhteistyössä valtakunnallisen työpajayhdistyksen kanssa kartoituksen, jolla selvitettiin käytettyjä menetelmiä syrjäytymisvaarassa olevien opiskelijoiden auttamiseksi. Kolmasosa vastaajista korosti käytännönläheisen ja toiminnallisen opetuksen merkitystä ja erilaisia kädentaitoihin suuntautuneita työharjoittelumuotoja. Vastaajista 52 prosenttia piti nuorisotoimea keskeisenä yhteistyökumppanina.

Tutkimusten mukaan (mm. Numminen 2002) koulutuksen nivelvaiheessa on selvä vaje ohjaus- ja tukipalveluiden saatavuudessa niiden nuorten kohdalla, joiden toisen asteen koulutukseen hakeutuminen ei ole mutkatonta. Etenkin peruskoulussa erityistä tukea tarvitseville oppilaille on siirtymä-vaihe ja kiinnittyminen koulutukseen keskimääräistä hankalampaa. Toisen asteen jatko-opiskelupaikan saaneista Koulutuskeskus Salpauksen opiskelijoista keskeytti vuonna 2005 opintonsa 11,6 % opiskelijoista. Etelä-Suomen lääninhallituksen selvityksessä (2000) toisen asteen ylivoimaisesti suurimmaksi keskeyttämissyyksi nousi epäonnistunut koulutusvalinta (41 %). Seuraavaksi tulivat motivaatio-ongelmat ja innostuksen loppuminen.

Vuonna 2003 Lahden kouluterveyskyselyssä opiskeluvaikeuksia oli yli kahdella viidesosalla (43 %) ja joka kymmenes nuori ei saanut opiskelu- tai kouluvaikeuksiin apua koulusta eikä kotoa. Syksyllä 2003 Lahdessa sai päästötodistuksen 909 nuorta, joista 867 sijoittui toisen asteen opintoihin. Oppilaista 6,3 % (42) ei sijoittunut mihinkään. Peruskoulun jälkeen koulun ja työn ulkopuolelle jääminen ennustaa keskimääräistä heikompaa työmarkkina-asemaa myös aikuisena sekä suurempaa syrjäytymisriskiä (*Lasten ja nuorten hyvinvointia Lahdessa 2000–2004* -selonteko).

Projektin tavoitteet

Oppilaiden yksilölliset tarpeet ovat oppimisen lähtökohtana. Yksittäisen nuoren kohdalla arvioidaan sitä sosiokulttuurista todellisuutta, jossa oppilas elää. Lähestymistapa on oppijakeskeinen. Oppilasta ohjataan huomaamaan ja näkemään opiskelun hyödyt omien valintojen ja henkilökohtaisen tulevaisuuden kannalta. Toimintamallissa korostetaan ja konkretisoidaan koulun ja työelämän välistä yhteyttä. Oppilaita on ohjattu ja tuettu koulutus- ja työelämäkysymyksissä, mutta alkuvaiheessa painotus on ollut henkilökohtaisen selviytymisen tukemisessa.

Tulostavoitteiksi on valittu oppilaiden sitouttaminen säännölliseen koulutyöhön ja koulunkäynnin jatkaminen normaalisti omassa luokkayhteisössä. Tukitoimilla autetaan nuorta suorittamaan peruskoulunsa loppuun sellaisilla arvosanoilla, joilla on mahdollisuus saada opiskelupaikka omaksi koetulta ja realistiselta ammattialalta. Nuori ja projektihenkilöstö työستävät yhdessä selviytymistä edistävän jatkosuunnitelman opiskelijalle. Niille oppilaille, joille ei löydy selkeitä ammatillisia jatkosuunnitelmia, pyritään saamaan opiskelupaikka Koulutuskeskus Salpauksen ammatilliseen tutkintoon valmentavasta (AVA) koulutuksesta tai työkokeilupaikka Lahden seudun nuorten työllisyysshanke Dynamon työpajasta.

Projektin toiminnassa mukana olevat nuoret

	7. lk	8. lk	9. lk	Yhteensä
kevät 2006	0	9	2	11
syksy 2006	4	5	8	17
kevät 2007	4	6	10	20

Taulukko 1. Projektiiin osallistuneet nuoret

Projektin toiminnan piirissä on ollut yhteensä 25 eri nuorta. Heidän luokka-asteensa ovat vaihdelleet seitsemännestä yhdeksänteen luokkaan, osa on siirtynyt syksyllä 2006 ja 2007 toiselle asteelle. Pääkohderyhmä ovat olleet Salinkallion koulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset.

Nuoret ovat valikoituneet projektiin koulun oppilashuoltoryhmän kautta. Heille jokaiselle on pidetty aloituspalaveri, johon on kutsuttu vanhemmat/huoltajat ja nuoren ympärillä olevaa mahdollista viranomaisverkostoa. Näissä palavereissa on jokaiselle nuorelle laadittu yksilöllinen ohjelma, minkä mukaan edetään koulunkäynnin tukemisessa. Projektityöntekijät

ovat käyneet nuorten kanssa yksilöllisiä ohjauskeskusteluja. Palavereiden lisäksi yhteyttä vanhempiin ja verkoston muihin jäseniin on pidetty lähes viikoittain tapaamisten tai puhelimen välityksellä. Projektin aikana kahden nuoren tilanne on vaatinut yksilöllisempää tukea ja puuttumista ja heidän asiansa on hoidettu viranomaisverkoston avulla.

Projektin eteneminen

Kevätlukukausi 2006

Lahden Nuorisopalveluiden projektiin palkkaamista työntekijöistä työelämävalmentaja, lasten- ja nuorten erityisohjaaja **Pekka Pusa** aloitti työnsä tammikuun alussa ja yksilövalmentaja, sosionomi **Heli Väisänen** huhtikuun alussa.

Toiminta alkoi Salinkallion peruskoulun oppilashuoltoryhmän valitsemien erityistukea tarvitsevien oppilaiden tilanteiden kartoittamisella ja nuoriin tutustumalla. Hahmoteltiin toiminnan erilaisia mahdollisuuksia ja pohdittiin, kuinka nuoret saadaan mukaan ja toiminnan rajat heille tutuiksi. Samalla kerättiin nuorten mielipiteitä toimintamuodoista. Jokaisen nuoren ja hänen huoltajansa kanssa pidettiin ns. aloituspalaveri, jossa toiminnan ehdot ja rajat kartoitettiin kunkin nuoren kohdalla tarkoituksenmukaisiksi. Samalla saatiin nuoren sitoumus projektiin. Toiminta oli pääsääntöisesti kouluun noutamista ja lyhyitä motivointikeskusteluja.

Kevään aikana toiminta kehittyi yksilökeskustelujen osalta ja sai myös uusia suuntia TET viikon opiskeluareenan kehittelyn myötä. Poissaolot vähenivät huomattavasti (50 % – 100 %) lähes jokaisella projektiin osallistuneella nuorella.

Syyslukukausi 2006

Syksyn toiminta käynnistyi kahdeksansien luokkien ryhmäytyksillä nuorisopalveluiden leirikeskuksessa Sysmässä. Ajatuksena oli tutustua jollakin tasolla kaikkiin kahdeksaluokkalaisiin. Tavoitteessa onnistuttiin ja työntekijät tulivat tutuiksi kaikille.

Syksyn toimintaa helpotti, että projektissa jo mukana olleet nuoret ja työntekijät tunsivat toisensa ja yksilökeskusteluissa päästiin heti hyvään alkuun. Se on osaltaan antanut sekä nuorille että työntekijöille paremmat toimintaedellytykset lähteä suunnittelemaan jatkokoulutuksia. Varhainen puuttuminen jo kahdeksannella luokalla on antanut selkeästi paremmat lähtökohdat toiselle asteelle hakeutumiseen, sinne pääsemiseen sekä siellä pysymiseen.

Projektin yksilövalmentaja vaihtui 1.11.2006 Heli Väisänen jäädessä äitiyslomalle. Hänen tilalleen palkattiin **Laura Eerola**. Henkilöstövaihdokset ovat vaikuttaneet toimintaedellytyksiin. Uuden ihmisen mukaan tuleminen taannuttaa jonkin verran käynnissä olevaa toimintaa. Nuoriin ja yhteistyökumppaneihin tutustuminen vie oman aikansa, ennen kuin toiminta lähtee todenteolla uudestaan käyntiin. Yksilökeskustelut uuden työntekijän ja nuorten välillä olivat lähinnä tutustumista puolin ja toisin. Toisaalta jo olemassa olevat tutut toimintamallit ovat hel-

pottaneet toiminnan mahdollisimman kitkatonta jatkumista. Tämä todistaa myös sitä tärkeää seikkaa, että luodut mallit eivät ole sidottuja yhden henkilön persoonaan, vaan niitä voi hyvin käyttää yleispätevinä toimintamuotoina.

Kevätlukukausi 2007

Joulun jälkeen yksilötapaamisia oli runsaasti. Heti joulun jälkeen koulunkäyntinsä lopettaneelle yhdeksäsluokkalaiselle on yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa pyritty löytämään erilaisia mahdollisuuksia suorittaa viimeinen kevät peruskoulussa. Muiden yhdeksäsluokkalaisten kanssa on pohdittu mieluisia ja realistisia hakuvaihtoehtoja toiselle asteelle ja huolehdittu siitä, että he palauttavat yhteisvalintahakemuksensa ajoissa.

Kahdeksäsluokkalaisia nuoria on otettu tiiviimmin projektiin mukaan. Yksilö- ja parikeskustelua on käyty heidän kanssaan runsaasti ja etsitty keinoja saada nuori ymmärtämään, miten tärkeää on parantaa koulunumeroita jo kahdeksannella luokalla, jotta seuraavana vuonna pääsee mieluisaan jatkokoulutuspaikkaan. Tämä on tuottanut tulosta ja muutaman nuoren kohdalla on koulunkäynnissä havaittavissa selkeää parannusta.

Käytetyt työtavat

Työtapoina on käytetty henkilökohtaista ohjausta ja työelämävalmennusta. Henkilökohtaista lisäohjausta ovat antaneet yksilövalmentaja ja työvalmentaja. He toimivat työparina yhteistyössä koulun opinto-ohjaajan, erityisopettajan ja koulukuraattorin sekä koulupsykologin kanssa. Oppilaat noudattavat opiskeluohjelmaa, jossa alkuvaiheessa on painotettu koulunkäynnin normalisoimista luvattomiin poissaoloihin puuttumalla, koulunkäyntiin sitouttamista ja puutteellisten opintosuoritusten täydentämistä.

Yhtenä vaikuttavimmista ja samalla yksinkertaisimmista puuttumisen tavoista on ollut aamuherätys ja tarvittaessa kouluun nouto. Jokaisena kouluaamuna nuorelle soitetaan, herätellään puhelimitse ja muistutellaan kouluun menosta. Jos se ei ole toiminut, niin nuori on haettu vanhempien suostumuksella kotoa kouluun. Tällä toimenpiteellä on saatu poissaolot ja myöhästelyt vähenemään huomattavasti. Nuorten kouluuntulorytmi on normalisoitu ja pinnamiskierre on katkaistu.

Projektin työmalli kokonaisuutena on heijastunut myös kokonaisten luokkien toimintaan. Usealla luokalla on nähtävissä yleistä poissaolojen ja myöhästymisten vähentymistä, kun joku luokan oppilaista on ollut mukana aamuherätysringissä. Projektin työmalli toimii siis myös ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä, jotta koulupinnaus ei pääse alkamaan.

Projektiviikkoina järjestetyissä opiskeluareenoissa nuoret ovat suorittaneet rästiin jääneitä kursseja urakalla. Tällä on huolehdittu, että kukaan nuorista ei ole jäänyt suoraan luokalleen. Projektityöntekijöiden avustuksella nuoret ovat suorittaneet oppimisareenoilla hyväksytysti yhteensä 49 kurssia.

että muu opetus kärsisi. Opettajien kannalta projektin tarjoama nopean puuttumisen ja joustamisen mahdollisuus on myös ensiarvoisen tärkeää. Jotta tämä olisi mahdollista, projektissa mukana olevien nuorten ryhmä ei voi olla kovin suuri ja työntekijöiden on voitava keskittyä yhden koulun oppilaisiin.

Oppilaiden vanhemmat ovat olleet yhteistyöhaluisia ja kokeneet, että nuorisopalveluiden hallinnoimalta projektilta on helpompi ottaa apua vastaan kuin esimerkiksi sosiaalitoimistolta, joka edelleen koetaan hyvin kontrolloivana tahona. Yhteydet vanhempiin ovatkin olleet tiiviitä tapaamisten ja puhelinkeskustelujen muodossa. Suurin osa vanhemmista on ottanut projektin tarjoaman avun mielellään vastaan. He ovat kokeneet helpotusta voidessaan jakaa huolensa nuoresta neutraalin ammattilaisen kanssa.

Keväällä 2006 kerättiin vanhemmilta ja nuorilta palautetta projektin toiminnasta. Kaikki saatu palaute on ollut positiivista. Kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että ilman projektia he eivät olisi saaneet koulua suoritettua. Projektin toiminnalla on ollut selkeä kokonaisvaikutus nuorten koulunkäyntiin ja perheisiin laajemminkin.

Osa projektissa mukana olleista nuorista on tarvinnut vahvempia tukitoimia kuin projekti on pystynyt tarjoamaan. Näiden nuorten kohdalla projektin työntekijät ovat tehneet tiivistä yhteistyötä sosiaalitoimiston kanssa ja tukeneet vanhempia vaikeiden ratkaisujen edessä. Esimerkiksi nuoren sijoitukset (huostaanotтона tai avohuollon tukitoimena) ovat aina vanhemmillekin rankkoja kokemuksia ja tässä tilanteessa projektin työntekijät ovat toimineet kuuntelijana ja rohkaisijana, ”olkapäänä”, vanhemmille ja auttaneet näin osaltaan heitä näkemään parhaat ratkaisut nuoren kannalta. Myös nuorta on tuettu tässä tilanteessa ja hänelle on annettu aikaa puhua ulos mieltä askarruttavia asioita ja tuoda omia mielipiteitään esille. Hänelle on myös kerrottu tietoa siitä, mitä sijoitus tarkoittaa.

Yhdeksäsluokkalaiset ovat jo aika hyvin sitoutuneet koulunkäyntiin, luvattomia poissaoloja on vähän. He ovat oppineet projektin toimintatavat ja tietävät, että jos he eivät kouluun tule, heitä tullaan hakemaan. Pinnaamista ei ehkä ajatella vaihtoehtona kun tiedetään, että siihen puututaan heti. Välillä heitäkin täytyy muistuttaa tehovalvonnalla, mutta hyvin pienellä ponnistuksella suurin osa kiinnittyy uudestaan koulunkäyntiin.

Kevään 2006 ja lukuvuoden 2006 - 2007 toiminnassa on ollut selkeä ero. Keväällä 2006 toiminnan painopisteenä oli, että nuorten koulunkäynti saatiin sujumaan ja heihin luotiin luottamukselliset suhteet. Suurin osa nuorista oli kahdeksäsluokkalaisia. Syksyllä yhdeksännelle luokalle siirryttyään heillä on suuremmat mahdollisuudet korottaa numeroitaan sellaisiksi, joilla on mahdollista hakeutua itseä kiinnostavalle ammattialalle.

Projekti on osoittanut selkeän tarpeen kehittää ennaltaehkäiseviä ja nopean puuttumisen menetelmiä. Moniammatillisen yhteistyön käytänteissä ja koulutuspolkujen hahmottamisessa riittää kehittämistyötä, koska suurena haasteena ovat ne oppilaat, jotka uhkaavat tippua kaikkien tukitoimenpiteiden ulkopuolelle 15 - 17 ikävuosien aikana. Tukitoimenpiteet tulee aloittaa

riittävän varhain. Yläkoulun seitsemännen luokan aloitus on tärkeä vaihe nuoren elämässä ja mahdollisiin ongelmiin tulee voida puuttua niiden syntyvaiheessa. Ongelmiin olisi puuttettava viimeistään kahdeksannella luokalla, koska yksi lukuvuosi ei riitä paikkaamaan opinnoissa ja sosiaalisissa valmiuksissa olevia aukkoja. Ongelmiin puuttuminen kahdeksansilla ja yhdeksänsillä luokilla on korostuneemmin isoihin ongelmiin puuttumista ja niiden katkaisemista.

Projektin yksilöohjaaja ja työvalmentaja ovat voineet oman työnsä kautta vapauttaa opettajat tekemään sitä työtä, mikä varsinaisen opettamisen kannalta on olennaisinta. Oppilashuollon keinovalikoimaa on pystytty lisäämään tarjoamalla uudenlaisia puuttumisen välineitä ja jatkuvampaa aikuiskontaktia nuorille, jotka ovat selkeästi olleet henkilökohtaisen tuen tarpeessa. Projekti on tuonut uutta näkökulmaa ja uuden ammattiryhmän mukaan koulutyöhön. Se on antanut nuorille lisäaikaa ymmärtää koulutyön tärkeys, puhua ulos mieltä kuohuttavat tunteet ja vapauttaa siten tilaa oppimiselle.

Projektityöntekijöiden oman jaksamisen tukemiseksi aloitettiin parityönohjaus marraskuun 2006 alusta. Työnohjaajan valinnassa korostettiin, että tällä olisi koulumaailman tuntemusta, jotta työn-ohjaus olisi mahdollisimman asiantuntevaa. Asiantuntijatuesta on ollut suunnatonta hyötyä ja tukea. Molempien projektityöntekijöiden mielestä työnohjaus on auttanut jaksamaan työssä ja antanut uusia oivalluksia ja vahvistusta omaan toimintaan. Lisäksi se on antanut näkökulmaa sijoittaa omaa toimintaa nuoren laajempaan toimintaympäristöön ja sitä kautta vieläkin isompaan kokonaisuuteen. Työnohjaus on antanut myös konkreettisia ratkaisuehdotuksia vaikeiden tilanteiden hoitamiseen.

Tarve projektin kaltaiselle työmuodolle ei tule poistumaan. Koulun henkilökunta viestii selkeästi, että tarve nivelvaiheen tukitoimille kasvaa. Syy kasvavaan tuen tarpeeseen ei johdu projektin mahdollistamasta nopeammasta puuttumisesta tai muuttuneesta tarkastelutavasta, vaan todellisesta nuorten ongelmien kasvusta ja laaja-alaisuudesta, johon koulun nykyiset keinot ja resurssit eivät riitä vastaamaan.

LÄHDE:

Numminen, Ulla - Jankko, Tuire - Lyra-Katz, Anna - Nyholm, Nina - Siniharju, Marjatta - Svedlin, Renata Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Arviointi 8/2002. Helsinki: Opetushallitus.

Rauni Pursiainen

projektipäällikkö, kasvatustieteen lisensiaatti
Romaninuoren tie työelämään -projekti
Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä, Tuusula

ROMANINUORTEN TUKEMINEN koulunkäynnissä

Tässä artikkelissa tarkastelen romaninuorten koulunkäyntiin liittyviä erityispiirteitä. Kokemukseni romanien koulunkäynnistä perustuu vuonna 2002 tekemääni selvitystyöhön *Finitiko Romako -projektista* sekä meneillään olevaan *Roti-projektiin* (*Romaninuoren tie työelämään*). *Finitiko Romako -projektin* selvitystä varten keskustelin usean nuoren romanin kanssa koulunkäyntiin ja työelämään siirtymiseen liittyvistä asioista. *Roti-projektissa* olen toiminut projektin vetäjänä. Molemmissa projekteissa on ollut päämääränä nuoren siirtyminen työelämään. Työelämään siirtymistä helpottaa, jos on suoritettuna ammatillinen koulutus. Ammatilliseen koulutukseen pääsemisen edellytyksenä on peruskoulun suorittaminen.

Tämän artikkelin sisältämät koulutukseen liittyvät asiat voi tietenkin yleistää koskemaan mitä tahansa vähemmistöä. Työperäisen muuttoliikkeen myötä sekä koulutuksessa että työelämässä tulee olemaan yhä enemmän henkilöitä, jotka edustavat muuta kuin meidän omaa perinteistä väestöämme. Artikkelini perustuu kuitenkin ensisijaisesti *Romaninuoren tie työelämään -projektin*, *Roti-projektin*, tuottamaan kokemukseen ja näkemykseen romaninuorten koulunkäyntiin liittyvistä asioista.

Roti-projekti on Euroopan Sosiaalirahaston rahoittama romaninuorten työelämään siirtymistä edistävä projekti. Projektin tavoitteena on aktivoida romaninuria ammatilliseen koulutukseen ja sitä kautta työelämään. Tavoitteena on myös ehkäistä keskeyttämiä erityisesti ammatillisessa koulutuksessa, mutta myös peruskoulun päättöluokilla. Projektissa työskentelee romanitaustaisia tukihenkilöitä, jotka ohjaavat romaninuria yksilöllisten suunnitelmien pohjalta sekä yksilöllisesti että ryhmissä. Tukihenkilöt tukevat myös romaninuorten vanhempia lastensa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa.

peruskoulun päättöluokilla. Kun oppivelvollisuusikä on täynnä, nuorella ei ole motivaatiota koulunkäyntiin. Peruskoulun päättötodistus voi jäädä saamatta. Koulunkäynnin viivästyminen seurauksena myös aikuistumiseen liittyvät asiat kuten perheen perustaminen tulevat romaninuorten kohdalla jo mahdollisesti heti peruskoulun jälkeen ajankohtaiseksi. Romanikulttuuriin liittyvien tapojen noudattaminen tulee myös tärkeäksi aikuistumisen myötä. Aikuistumisen merkiksi romanityttö voi pukeutua romanihameeseen, joka myös voi vaikuttaa koulunkäyntiin. Kaikki romanitytöt ja -pojat eivät pukeudu perinteisiin romanivaatteisiin. Myös muut ulkoiset romanitaustaan viittaavat piirteet voivat puuttua. Kuitenkin nuori on kasvanut romanikulttuurissa ja kulttuuri vaikuttaa nuoren elämässä. Nuori voi kokea normaalien nuoruusikäen kuuluvien kriisien lisäksi myös identiteettikriisiä, sitoutuuko romanikulttuuriin vai kuuluuko valtakulttuuriin. Erityisesti tämä tulee esille niiden nuorten kohdalla, joilla toinen vanhemmista kuuluu pääväestöön. Tukihenkilöt tukevat nuorta siihen suuntaan minkä nuori valitsee. *Roti-projektissa* on yksi nuori jäänyt pois siksi, että hän ei halua identifioitua romanikulttuuriin.

Tässä aikuistumisen siirtymävaiheessa, mikä voi etäännyttää koulunkäynnistä, olisi erityisen tärkeää kohdistaa toimenpiteitä nuoren tukemiseen koulunkäynnissä. Joissakin tilanteissa eivät tietenkään välttämättä auta mitkään tehotoimet. Projektissa esimerkiksi on kohdistettu tukitoimenpiteitä nuoreen, jolla on vaikeuksia peruskoulun suorittamisessa. Sovittiin, että tukihenkilö auttaa eräiden kurssien suorittamisessa. Tukitoimintojen ajankohta koitti, mutta todettiin, että nuori on lähtenyt Ruotsiin. Romaniväestön mukaan romanien innostus koulunkäyntiin herää vasta myöhemmin aikuisuudessa. Innostuksen herääminen vaikka myöhemminkin on sinänsä hyvä asia. Kuitenkin *Roti-projektissa* on tavoitteena, että ammatilliseen koulutukseen hakeudutaan heti peruskoulun jälkeen.

Peruskoulussa opettajien pitäisi ymmärtää romanikulttuuriin liittyviä asioita, mutta toisaalta ei pitäisi suoda erivapauksia romanitaustan perusteella. Poissaoloihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Joskus nuoret voivat selittää poissaolojaan sellaisilla romanikulttuuriin liittyvillä asioilla, jotka eivät pidä paikkaansa. Erityisryhmiin siirtämiselle tulisi olla oikeat perustelut. Vaikuttaa siltä, että siirtoja tapahtuu joskus aiheettomasti. Toisaalta romaninuori ja vanhemmat voivat itsekkin haluta siirtoa esimerkiksi, jos kaveri on jo erityisryhmässä tai ajatellaan, että erityisryhmässä pääsee helpommalla. Projektissa on myös ollut tilanteita, jossa nuori haluaa jäädä luokalle, koska alemmalla luokalla on joku kaveripiiriin kuuluva romanioppilas.

Tuki ammatillisessa koulutuksessa

Projektissa mukana olleista nuorista on projektin toiminta-aikana hakeutunut ammatilliseen koulutukseen kymmenen nuorta. Projektissa olevien nuorten koulunkäynti on sujunut kohdallisesti. Myös ammatillisessa koulutuksessa nuorilla on valtaväestöön verrattuna enemmän vaikeuksia; on vaikeuksia suoriutua kouluun liittyvistä tehtävistä, on poissaoloja, on koulukiusaamista. Huomattava on kuitenkin, että kaikilla romaninuorilla ei ole vaikeuksia koulunkäynnissä. *Roti-projektin* aikana vain muutama nuori on keskeyttänyt koulunkäynnin. Syynä keskeyttämiseen on ollut koulunkäyntiin liittyvä motivaation puute. Nuori on todennut, että

opiskelun linja-valinta on ollut väärä. Ammatilliseen koulutukseen hakeutuessa tulisi tarkemmin miettiä, onko valittu opintolinja ja ammatti juuri itselle se oikea. Opintolinjan valintaan voivat usein vaikuttaa paikkakunnan koulutuksen tarjonta ja kavereiden hakeutuminen johonkin tiettyyn koulutukseen. Koulutukseen haetaan, vaikka ammatti ei ole sinänsä olekaan kiinnostava. Tukihenkilöiden mukaan nuoria tulisi rohkeammin kannustaa hakeutumaan myös oman kotipaikkakunnan ulkopuolelle. Ammatinvalinnassa nuoria kannustetaan valitsemaan muitakin kuin perinteisiä romaniväestön ammatteja. Romaninuoret ovat yleensä kiinnostuneita esiintyvän taiteilijan työstä, hoitotyöstä, ravitsemustyöstä sekä ompelutyöstä. Myös kuljetus- ja rakennusalan työt kiinnostavat.

Romaniväestö on herännyt tajuamaan koulutuksen merkityksen. Aikuisella romanilla voi olla useampiakin koulutuksia. Ammatillisen koulutuksen tehtävä on yleissivistyksen lisäksi tuottaa ammatillisia kvalifikaatioita ja koulutuksen tavoitteena on työelämään siirtyminen eikä taas uuteen koulutukseen hakeutuminen. Jo koulutuksen aikana voisi varmentaa työelämään siirtymistä. Romaniopiskelijat voisivat jo työssä oppimisen aikana tehdä työelämän suuntaan pientä asennekasvatusta, valmistuen näin työelämään siirtymistä. Koulutuksen aikana, erityisesti työssä oppimisen jaksoilla voisi korostaa nuorille työelämän peruskvalifikaatioihin huomion kiinnittämistä. Eräillä alueilla romanien perinteinen käyttäytyminen poikkeaa valtaväestön käyttäytymisestä ja toisaalta valtaväestöllä on stereotyyppisiä asenteita romaneja kohtaan. Esimerkkinä voisi mainita aikataulujen noudattaminen. Vaatii luonnollisesti rohkeutta sekä nuorelta että hänen tukijaltaan ottaa esiin stereotyyppiset asenteet romaniväestöä kohtaan. Kuitenkin näkisin, että olisi hyvä nostaa esiin asenteita, jotta nuori tiedostaisi nämä asiat.

Vanhemman tukeminen lapsen ja nuoren koulunkäynnissä

Roti-projektissa yritetään löytää keinoja tukea romaninuoren koulunkäyntiä. Nuoren koulunkäyntiin vaikuttavat toiset nuoret ja useat aikuiset koulussa ja oppilashuoltohenkilöstössä. Kuitenkin ensisijaisen tärkeää on nuoren koulunkäynnissä kotoa saatu tuki ja kannustus. Koulunkäyntiä ei romaniväestön keskuudessa ole aina pidetty tärkeänä. Erilaisten kyselyjen ja selvitysten mukaan opiskelujen arvostus on kuitenkin selkeästi kohonnut viime aikoina. Koulunkäyntiä arvostetaan, mutta osataanko nuorta tukea koulunkäyntiin ja työelämään siirtymisessä. Romanivanhemmat vähättelevät usein omaa kykyään tukea nuorta koulunkäynnissä. Omat kouluaikaiset kokemukset ovat voineet olla niin kielteisiä, että nuoren tukeminen on vaikeaa.

Tukihenkilöt ovat *Roti-projektissa* olleet paljon yhteydessä nuorten vanhempiin. Vanhempien yksilöllisen ohjauksen lisäksi on myös ollut vanhempien ryhmätapaamisia, joissa on keskusteltu koulutukseen liittyvistä asioista. Vanhemmat ovat tukeneet nuorten koulunkäyntiä. Vanhemmat kertovat, että he eivät ymmärrä tämän päivän matematiikkaa tai vieraita kieliä, joten lapsen ohjaaminen on vaikeaa. Vanhemmille tulisi korostaa, että koulunkäynnin tukeminen ei tarkoita pelkästään koulutehtävien tekemistä nuoren kanssa. Koulunkäynnin tukeminen tarkoittaa myös sitä, että vanhemmat luovat hyvät edellytykset koulunkäyntiin. Tärkeää on

olla kiinnostunut lapsen koulunkäynnistä ja eri tavoin osoittaa, että koulu on tärkeä asia lapsen elämässä. Romaniväestöllä on vilkas seuralämä; vierailaan paljon ja kotona käy vieraita. Usein valvotaan pitkään ja nuoren yöuni jää vähäiseksi. Kun olisi aika lähteä kouluun, väsyttää ja todetaan, että ei jaksakaan lähteä kouluun. Näistäkin asioista voisi keskustella nuorten ja vanhempien kanssa.

Yhteenvetona

Projektissa on yhteistyötä eri tahojen kanssa ollut vaihtelevasti. Yhteistyö voisi olla tiiviimpää. Koulunkäynnin tukemisessa olisi tärkeää, että nuorta tukevat aikuiset puhaltaisivat yhteen hiileen. Yhteistyötahoilla tarkoitan tässä sekä valtaväestöön kuuluvia viranomaisia että romaniväestöön kuuluvia eri tahoja. Romaniväestö ei ole yhtenäinen eikä yhteen hiileen puhaltava ryhmä. Työssäni olen usein ajatellut romaninuorten vaikeuksia ja motivaation puutetta opiskelussa. Yksi syy on mielestäni se, että nuoret ovat tietoisia vaikeasta työllistymistilanteesta. Romanin on vaikea saada työtä vapailta markkinoilta. Usein romanit työllistyvät erilaisin tukitoimin ja romanitaustaisiin järjestöihin tai yrityksiin. Toivottavasti tulevaisuuden työvoimapolussa havaitaan romaniväestön positiiviset puolet työmarkkinoilla. Romanit ovat musikaalisia, taiteellisia, siistejä ja hyvät vuorovaikutustaidot omaavia ystävällisiä ihmisiä.

Anne Mielonen

projektitoimija, ohjaava kouluttaja
Tietoa Taitoa Tuloksia
Aikuiskoulutukseen -projekti
Koulutuskeskus Salpaus

Anne Mielonen (vas.)
ohjaamassa
laitoshuoltajaopiskelija
Kati Leppästä

TYÖSSÄ OPPIMISEN OHJAUKSEN hyviä käytänteitä

Koulutuskeskus Salpaus toteuttaa *Tietoa Taitoa Tuloksia Aikuiskoulutukseen -projektin* Etelä-Suomen lääninhallituksen rahoittamana ESR hankkeena 1.1.2006 – 31.12.2007. *Tietoa Taitoa Tuloksia Aikuiskoulutukseen -projektissa* toimivat kouluttajat ovat Koulutuskeskus Salpauksessa osallistuneet *Ohjauksellisen työtöteen -valmennusohjelmaan* syksyn 2006 ja kevään 2007 välisenä aikana.

Koulutuksen aikana toteutettiin ryhmätöinä erilaisia kehittämishankkeita. Hotelli-, ravitsemis- ja cateringalan, puhdistuspalvelualan ja luonnonvara-alan kouluttajien (**Tarja Laaksonen**, **Satu Kilpinen**, **Anne Mielonen** ja **Tarja Pahkasalo**) kehittämishankkeena oli työssä oppimisen ohjauksen kehittäminen ja yhteisen mallin ja käytänteiden rakentaminen Koulutuskeskus Salpauksen sisällä.

Keskusteluissamme ilmeni, että työssä oppimisen ohjauksen käytänteissä oli suuriakin alojen välisiä eroavaisuuksia sekä määrällisesti että laadullisesti. Myös työssä oppimisen ohjausprosessissa toimijoiden keskinäiset vastuut kaipaivat tarkentamista ja jopa uusien toimintatapojen käyttöönottoa. Ohjausmallin luomisen yhteydessä kirjattiin myös ohjauksen onnistumisesta ja osaamisen tunnistamisesta ja arvioinnista käytettäviä työkaluja. Työssä oppimisen ohjaus rajattiin näyttötutkintojärjestelmässä tarvittavan ammattitaidon hankkimisen vaiheessa tapahtuvaan työssä oppimisen ohjaukseen. Täten ohjausmallin kuvauksessa ei ole eritelty tutkinnon suorittamisen vaiheessa tapahtuvan työssä oppimisen ohjauksen erityispiirteitä.

Työssä oppimisen ohjaus on kuvattu seuraavassa taulukossa vaiheittain. Eri vaiheissa korostuu eri toimijoiden roolit ja tehtävät. Kaikkien prosessissa mukana toimijoiden yhteisenä tavoitteena on asiakkaan oppimistarpeiden tunnistaminen ja hänen auttamisensa tavoitteisiin pääsemisessä. Välillisinä tavoitteina ohjauksella vahvistetaan itsearviointitaitojen kehittymistä sekä henkilökohtaista kasvua itseohjautuvuuteen. Katso taulukko seuraavalla aukeamalla.

TOIMIJAT (kuka tekee, mitä tekee prosessin eri vaiheissa)	Tutkinnon suorittajan valmistaminen työssäoppimisjaksolle	Valmistautuminen työssäoppimisjaksolle	Työssä oppiminen
ASIAKKAAN PROSESSI (yksilö ja/tai yritys)	Tunnistan oppimistarpeeni Asetan tavoitteet työssäoppimiselle	Tunnen oloni turvalliseksi Löydän tavoitteisiini sopivan työssäoppimisympäristön ja saan tarvitsemaani ohjausta	Toimin erilaisissa oppimisympäristöissä Opin ja kehityn osajana
TYÖSSÄ OPPIMISEN OHJAUS			
TUTKINNON / KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄN PROSESSI	<i>Toimenpiteet</i>		
TUTKINNON SUORITTAJA	Omien työssä oppimistavoitteiden asettelu. Sopivan työssä oppimiskohteen valinta. Esittelykirjeen laadinta.	Yhteydenotto työssä oppimiskohteeseen. Omien tavoitteiden esittely. Tutustuminen työkohteeseen. Annetun oppimistehtävän selvitys työpaikkaohjaajalle	Itsearviointia tavoitteiden saavuttamisesta.
TYÖPAIKKA-OHJAAJA / TYÖNTEKIJÄT / TYÖNANTAJA		Opiskelijan tapaaminen Tutustuminen asetettuihin tavoitteisiin. Työssä oppimissuunnitelman laadinta tutkinnon suorittajan kanssa asetettujen tavoitteiden mukaisesti.	Tutustuminen tutkinnon suorittajan tavoitteisiin ja yhteisöllinen ohjaus ja tuki. Tavoitteiden mukaisten, aitojen työtehtävien antaminen. Toiminnan arviointi ja ohjaus tavoitteiden suuntaisesti.
VERTAISRYHMÄ (= OPISKELIJARYHMÄ)			Opintopiirissä oppilaitoksella tai top-kohteissa tapahtuva kokemusten reflektointi
AMMATILLINEN KOULUTTAJA	Tavoitteiden asettelu suhteessa tutkinnon perusteisiin. Opintopiirityöskentelyyn ohjaus tarvittaessa. Työssäoppimiskohteen soveltuvuuden vahvistaminen yhdessä tutkinnon suorittajan kanssa. Oppimistehtävän ohjeistus.	Työssä oppimiskohteesta sopiminen työelämän ja tutkinnon suorittajan kanssa. Työssä oppimisen ohjauksen ohjaus tarvittaessa tyoyhteisöön.	Työskentelyn havainnointi, arviointi ja ohjaus tavoitteiden suuntaisesti. Työpaikkaohjaajan ohjaustaitojen tukeminen (huom. pienet, yksityiset yritykset)
OHJAAVA KOULUTTAJA	Oman osaamisen itsearvioinnin kautta tavoitteiden asettelu top-jaksolle. Opintopiirityöskentelyyn ohjaus tarvittaessa. Työelämä- ja työnhakuvalmiuksien vahvistaminen. Oppimistehtävän ohjeistus. Esittelykirjeen laatimisen ohjeistus.	Itsearviointiin ohjaus. Työyhteisön ohjaus työssä oppimisen toteuttamisprosessin arviointiin. Työpaikkaohjaajan ohjaustaitojen tukeminen.	Ammatillisen kouluttajan kanssa tehdyn keskinäisen työnjaon mukaisesti ohjaus tavoitteiden suuntaisesti. Työpaikkaohjaajan ohjaustaitojen tukeminen
TYÖKALUT/KEINOT	Ryhmäohjaus Keskustelu Henkilökohtainen opiskelu-ohjelma Tutkinnon perusteet Työelämäpalautelomake osaan.fi/osaamisen tasot Esittelykirje Itsearviointi Oppimistehtävät	Esittelykirje Oppimistehtävät Keskustelu Työelämäpalaute-lomake	Työssäoppimispäiväkirja Tutkinnon perusteet Osaamisen tunnistaminen -lomake Työssäoppimiskäynti Keskustelu Ryhmäohjaus

Taulukko. Työssä oppimisen ohjaus tarvittavan ammattitaidon hankkimisen vaiheessa.

Työssä oppiminen ja työssäoppimisen arviointi työpaikalla	Työssäoppimisen arviointi oppilaitoksella	Uusien tavoitteiden asettelu
Tarkistan tavoitteitani ja oppimissuunnitelmaani	Arvioin omaa osaamistani ja oppimistani. Jäsennän oman oppimiseni kehittymisen.	Asetan uusia tavoitteita ja keinoja oppimiselleni
		
Itsearviointia tavoitteiden saavuttamisesta. Uusien tavoitteiden hahmottuminen. Ohjausprosessin onnistuneisuuden arviointi yhdessä tutkinnon suorittajan ja työelämän kanssa.	Oman osaamisen rviointi suhteessa tutkintotavoitteisiin. Kehittymistarpeiden selkiytyminen.	Uusien tavoitteiden toteutuksen suunnittelu Tutkinnon suorittaminen Uusien oppimis-tavoitteiden asettaminen Urasuunnittelu
Tavoitteiden mukaisten, aitojen työtehtävien antaminen. Arviointi tutkinnon suorittajan osaamisesta suhteessa hänen työssä oppimis-jaksolle laatimiinsa tavoitteisiin.	Kokemusten reflektointi. Oman osaamisen peilaaminen toisten kokemuksiin.	Oppimisympäristöjen uusien mahdollisuuksien luominen. Työllistymisen mahdollisuuksien kartoitus.
Työskentelyn havainnointi, arviointi ja ohjaus tavoitteiden suuntaisesti. Työpaikkaohjaajan ohjaustaitojen tukeminen (huom. pienet, yksityiset yritykset)	Ryhmäohjauksessa tapahtuva kokemusten reflektointi. Ammatillisen kehityksen arviointi	Jatkotavoitteisiin ohjaaminen
Ammatillisen kouluttajan kanssa tehdyt työnjaon mukaisesti ohjaus tavoitteiden suuntaisesti. Työpaikkaohjaajan ohjaustaitojen tukeminen	Ryhmäohjauksessa tapahtuva kokemusten reflektointi. Itsearviointiin ohjaus	Jatkotavoitteisiin ohjaaminen
Työssäoppimispäiväkirja Tutkinnon perusteet Osaamisen tunnistaminen-lomake Työssäoppimiskäynti Keskustelu Ryhmäohjaus	Työelämäpalautelomake, Työssäoppimispäiväkirja Osaamisen tunnistaminen-lomake Tutkinnon perusteet Keskustelu Ryhmäohjaus	Osaamisen tunnistaminen -lomake Keskustelu Tutkinnon perusteet Henkilökohtainen opiskeluohjelma

(Kilpinen, S., Laaksonen, T., Mielonen, A. & Pakkasalo, T. 2007)

Työssä oppimisen ohjaus tulee nähdä prosessina, jonka toteutumisen eri vaiheissa eri toimijat vastaavat ohjauksellisin keinoin ja välinein tutkinnon suorittajan tukemisesta henkilökohtaisen oppimistavoitteidensa saavuttamiseksi. Työssä oppimisen ohjaus etenee vaiheittain työssä oppimisjaksolle valmistautumisesta aina arviointeihin ja uusien tavoitteiden asetteluun. Vaiheiden aikana ja vaiheiden välisissä siirtymisissä tapahtuu ohjausta. Ohjaus voidaan nähdä ensisijaisesti vuorovaikutuksen tuottamisen tapana, jossa ilmenee neuvotteleva ja dialogia synnyttävä näkökulma. Ohjausdialogilla ymmärretään työssä oppijan ja työpaikkaohjaajan tasavertaista keskustelua, johon molemmilla osapuolilla on annettavaa. Ongelmia tai pulmia lähestytään tällöin yhdessä tutkien. Dialogisessa keskustelussa yhdistyvät kuunteleminen, puhuminen, kysyminen ja vastaaminen ja siinä on tilaa myös hiljaisuudelle.

Valmistaminen työssäoppimisjaksolle

Ohjausprosessissa ja oppijan oppimisessa on eri henkilöillä ja ryhmillä oma vastuullinen tehtävänsä. Itse oppimisen keskiössä on tutkinnon suorittaja itse. Hänen työssä oppimisprosessinsa lähtee liikkeelle jo ennen työelämäjaksolle lähtöä omien tavoitteiden ja niitä palvelevan työssä oppimiskohteen miettimisenä. Hän valmistaa myös tulevaa työyhteisöä esimerkiksi itseään kuvaavan esittelykirjeen avulla, joka toimii työyhteisössä informatiivisena välineenä uuden työyhteisön jäsenen mukaantulosta. Kouluttajat ovat tukemassa ja ohjaamassa tavoitteiden asettelussa ja hänelle sopivimman työelämäkohteen löytymisessä.

Työssä oppimiskohteessa tapahtuvaa oppimista ohjataan myös annettavalla oppimistehtävällä, jonka avulla tutkinnon suorittaja aktiivisesti tutkii työelämässä toteutuvan toiminnan kautta siellä tarvittavaa ammattitaitoa. Jaksoille suunnitellut tehtävät toimivat hyvin myös henkilökohtaistamisen periaatteen mukaisesti, kun ne johdetaan henkilökohtaiseen opiskeluohjelmaan kirjatuihin tavoitteisiin.

Työssä oppimisen integroiminen osaksi tavoitteellista oppimista johtaa kouluttajien / ohjaajien perinteistä opetustyötä pois luokkahuoneista ja ”opetuksen antamisesta”. Aikuisten ammatillisissa näyttötutkinnoissa oleva periaate ”kaiken näyttäminen aidoissa työelämän tehtävissä” edellyttää uusien ohjauksellisten vuorovaikutusmuotojen ja -välineiden käyttämistä. Työssä oppimisen ohjauksen eri vaiheissa tapahtuva toimijoiden keskinäinen asioiden käsittely edellyttää täten neuvottelevaa ja dialogisuuteen pyrkivää työtapaa.

Hyvää orientaatiota työssä oppimisjaksolle valmistautumisessa on tutkinnon suorittajan tutustumisen tulevaan kohteeseen, tehtäviin ja ohjaajaan ennen varsinaisen työssä oppimisjakson alkamista. Tähän ensimmäiseen tapaamiseen liittyy myös ensimmäinen ohjaus- ja neuvottelutilanne työpaikkaohjaajan ja tutkinnon suorittajan kesken. Työssä oppimisen opinnolliset tavoitteet tulee konkretisoida mahdollisimman selviksi. Tutkinnon suorittajan henkilökohtaiset oppimisen tavoitteet muodostavat perustan työssä oppimissuunnitelmalle, jonka laadintaan työssä oppija ja työpaikkaohjaaja osallistuvat tarvittaessa kouluttajan tuella. Kaikkein tärkeintä kuitenkin ensimmäisessä tapaamis- ja ohjaustilanteessa on, että niin tutkinnon suorittaja kuin työpaikkaohjaajakin saavat ennen jakson alkamista käsityksen ja tiedon toisistaan.

Työssä oppimisen ohjaus työpaikalla

Oppimisen näkeminen vuorovaikutuksellisenä, yhdessä tapahtuvana tiedonrakenteluna johtaa siihen, että tärkeintä ohjauksessa on saada työssä oppija osallistumaan toimintaan. Ohjaajan rooliin ei kuulu tiedon päähän kaataminen vaan hänen tehtävänä on sopivien uusien ja haastavien tehtävien antaminen oppijan itsensä työstettäväksi. Tieto tuotetaan yhteisen osallistumisen kautta projektina ja prosessina, jossa molemmat osapuolet yhdessä rakentavat käsitystä tilanteesta, jossa ollaan. Kysymys on osallistumisen ohjauksen kautta tapahtuvasta oppimisen ohjauksesta.

Työssä oppimissuunnitelmalla varmennetaan työssä oppimisen eteneminen oppijan henkilökohtaisten tavoitteiden mukaisesti. Se toimii myös ohjauksen arvioinnin välineenä arvioitaessa työssä oppimisprosessia kokonaisuudessaan, jolloin arvioinnin kohteeksi tulee myös työyhteisön toiminta ja sen suomat mahdollisuudet oppimiseen.

Haluttaessa varmistaa, onko oppija ymmärtänyt asiat siten kuin on tavoiteltu, korostuu yhteisten keskustelujen merkityksellisyys. Yhteisten keskustelujen ja pohdintojen avulla oppijaa autetaan avaamaan omia näkökulmiaan: miten hän on ymmärtänyt asioita työpaikan odotukset ja toiveet huomioiden? Miksi hän toimii tai tekee asioita tietyllä tavalla? Keskustelujen kautta syntyy yhteistä näkemystä edellä mainittuihin kysymyksiin. Oppimisen ”pään sisäinen” puoli tulee näkyväksi avoimien kysymysten, vuorovaikutuksen ja neuvottelun kautta.

Työssä oppimisen arviointi

Koko työssä oppimisjakson ajan sekä sen loputtua tapahtuu työssä oppimisen arviointia.

Työssä oppimisen arvioinnin tehtävänä on tukea työssä oppijan oppimista, ohjata häntä oppimistavoitteiden suuntaisesti sekä kannustaa ja motivoida häntä päämääränsä saavuttamisessa. Arviointi tuottaa arvokasta tietoa tutkinnon suorittajan jo olemassa olevasta osaamisesta sekä hänen kehittymistarpeistaan. Arvioinnin ja palautteen tulee olla avointa, suoraa ja rehellistä ja sitä tulee tapahtua koko työssä oppimisajan oikea-aikaisesti.

Arvioinnin kohteina ovat oppijan omat henkilökohtaisten, työssä oppimisjaksolle asettamien tavoitteiden lisäksi ammatillinen osaaminen, työelämän sosiaaliset taidot sekä suunnittelu- ja kehitysvalmiudet, joita voidaan kuvata seuraavasti:

- **Ammatillinen osaaminen** Opiskelijan tekniset taidot eli työmenetelmien ja -välineiden hallinta, työprosessien hallinta, työnsuunnittelu, työturvallisuus jne.
- **Työelämän sosiaaliset taidot** Työyhteisöön sopeutuminen, opiskelijan aktiivisuus, omatoimisuus, yhteistyökyky sekä vuorovaikutustaidot
- **Suunnittelu- ja kehitysvalmiudet** Kuinka suunnitelmallista ja järjestelmällistä opiskelijan toiminta on. Tällöin voidaan arvioida hänen ongelmanratkaisukykyä, palautteen vastaanottamistaitoa sekä kykyä jatkuvaan oppimiseen ja kehittymiseen

Arvioinnin kohteena on tutkinnon suorittajan toiminnan lisäksi myös koko ohjausprosessin toimivuuden yhteinen arviointi, jolloin myös työyhteisön toiminta, sen antamat mahdollisuudet oppimiselle sekä ohjauksen toimivuus kokonaisvaltaisesti tulevat yhteiseen pohdintaan. Työssäoppimisjakson kokemusten arviointi jatkuu yhteisenä pohdintana oppilaitoksella työssä oppimisjakson päättyessä. Tämä on erittäin tärkeä vaihe, johon tulee varata riittävästi aikaa.

Yhteinen, ryhmäohjauksena tapahtuva reflektointi ja pohdinta mahdollistavat omien oppimiskokemusten peilaamisen muiden kokemuksiin. Tällöin ohjauksellisesti tuetaan itsearviointitaitojen kehittymistä oman osaamisen ja kehittymistä vaativien alueiden hahmottamisessa. Kaiken arvioinnin ja palautteiden perusteella tutkinnon suorittajaa ohjataan uusien tavoitteiden asettamiseen sekä omaa oppimista tukevien keinojen ja oppimisympäristöjen valintoihin.

Anu Siiteri

Psykososiaalinen kuntoutus, johtava ohjaaja
Nuorten Monipalvelukeskus Domino
Lahden kaupungin nuorisopalvelut/
Työllisyys ja erityispalvelut

ERITYISLAATUINEN NUORUUS? – haaste myös moniammatilliselle asiantuntijuudelle

Pitkittänyt nuoruus asettaa raskaita haasteita yhteiskunnallisesti. Yhä pidemmälle venyvään nuoruuteen liittyvä epävarmuus, katkonaisuus ja kriisit näkyvät mm. tulevaisuuden suunnittelun vaikeutena, nivelvaiheen ammatillisen suuntautuneisuuden epävarmuutena sekä riippuvuuksina marginaalisista sosiaalietuuksista. Useiden tutkimusten valossa tiedämme, että meillä saattaa olla jopa 100 000 nuorta, jotka ovat koulutuksen ja työmarkkinoiden tavoittamattomissa. Siitä erittäin vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien osuus vaihtelee tutkimuksittain. Tiedämme, että suurin riski syrjäytymiseen on niillä nuorilla, jotka ovat 20–23-vuotiaina tilanteessa, jossa toisen asteen opinnot ovat keskeytyneet tai jos he ovat perusopetuksen jälkeen jääneet kokonaan vaille jatko-opiskelupaikkaa. Syrjäytymisriskiä lisäävät vähäiset sosiaaliset verkostot, mielenterveysongelmat, epävaka perhetilanne ja oma riskikäyttäytyminen (päihitteet, kriminaalikäyttäytyminen, holtiton seksi, jne). Jos nuorena aikuisena on kuvataunkaltainen tilanne ja tunne yhteiskunnallisesta ulkopuolisuudesta, riski elinikäiselle ulkopuolisuudelle ja syrjäytymiselle on ilmeinen.

Toisen asteen koulutuksen tavoitteena on kouluttaa yhteiskuntaamme päteviä ja osaavia ammatilaisia ja yhteiskuntamme kaipaa edelleen myös tulevaisuuden kehityksestä kiinnostuneita korkeakoulutukseen ja jatko-opintoihin tähtääviä nuoria aikuisia. Perusopetuksen päättymiseen liittyy runsaasti haasteita; ikäkauteen kuuluvaa kasvua ja kipulua, identiteetin kehittymistä sekä tulevaisuuden suunnittelua ja siihen liittyvien uhkien tiedostamista. Tässä nivelvaiheessa olisi kuitenkin pystyttävä systemaattiseen ajatteluun ja ymmärrettävä etsiä vastauksia kysymykseen ”mitä minä teen isona?”.

Ammatilliset opintonsa keskeyttävien nuorten tilanteet, keskeytykseen liittyvä syrjäytymisen uhka ja yksilön subjektiivinen kokemus epäonnistumisesta puhuttavat meitä aikuisia nyt enemmän kuin koskaan. Jos tarkastelemme toisen asteen opintojen menestyksellistä loppuunsaattamista yksittäisten opiskelijoiden kohdalla, emme voi ohittaa instituutioiden resursointiin liittyviä tarpeita, nuoruuden erityispiirteiden huomioonottamista emmekä moniammatillisen

asiantuntijuuden tarjoamia mahdollisuuksia. On todettu, että yhä useampi nuori tarvitsee erityistä tukea siirtymävaiheissaan ja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa saatu tuki tuottaa merkityksellisimmät tulokset.

Resursointi

Nuorten tarpeisiin vastaaminen ja tarkoituksenmukaiset toimet eivät aina ole mahdollisia taloudellisten reunaehtojen ja liian vähäisen työntekijämäärän puitteissa. ”TV:stä tutut” uutiset lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden ja muiden kalliiden erityissairaanhoidollisten palveluiden puutteellisista resursseista lisäävät painetta peruspalveluiden lisäämiseen, hallintorajat ylittäviin toimenpiteisiin ja kokonaisvaltaisen kohtaamisen järjestämiseen. Asiakokonaisuus vaatii rahoittajan ja kenttätöntekijöiden ponnekkaita, yhteisiä neuvotteluja lisätyövoiman saamiseksi ja yhteisen työn merkityksen kirkastamiseksi.

Nuoruus käsitteenä

Nuoruutta voidaan tutkia monesta eri viitekehyksestä. Tämän artikkelin puitteissa ei ole syytä laajamittaiseen tarkasteluun, mutta lyhyesti: Kognitiivisen psykoterapian ja kiintymyssuhdeteorian mukaan nuoruus on lapsuudesta irrottautumista, yksilöllisen identiteetin kehittymisen aikaa ja arvovalintoja. Psykoanalyttisesti tarkasteltuna nuoruus on persoonallisuuden järjestyttymistä. Erityistä tälle ajalle on lyhytjänteisyys, itsekkyyden, kypsymättömyys, mustavalkoisuus, askeettisuus, laumasieluisuus, puheen ja ilmaisun vaikeus, epäsosiaalinen käytös ja konfliktien tuottaminen. Tärkeimpänä kaikesta on aikuisten tarve. Usein juuri se näyttäytyykin tärkeimpänä nuorten kohtaamistyössä.

Suurin osa nuorten kanssa työtä tekevästä ammattilaisista on motivoituneita tekemään työtä ja jaksaa innostua asiakkaista sekä vaativan kohtaamistyön kehittämistä. Työ on ennakoimattomien asiakastilanteiden vuoksi hektistä ja innovatiivista ongelmanratkaisukykyä vaativaa. Moniammatillinen nuoriin kohdistuva kohtaamistyö edellyttää erilaisilla koulutuksilla olevien ammattilaisten yhteistä näkemystä perustehtävästä, tiimityön merkityksestä sekä toisen ammattilaisen asiantuntijuuden arvostamisesta. Työ vaatii nuoruuteen liittyvien erityispiirteiden tuntemusta, valpasta ja päivittyvää alakulttuuristen rakenteiden ymmärtämistä sekä kriisitilanteisiin liittyvää rohkeutta.

Konkreettinen työ rakentuu asiakkaan rinnalla kulkemisesta, joka vaatii osaamiselta käytännönläheisyyttä, asiakkaan kunnioitusta, ihmisyyden arvostamista sekä vuorovaikutus-, ohjaus- ja neuvontataitoja. Tutkimustulosten valossa ylimpänä vaatimuksena voisi olla nuoren kokonaisvaltainen ja pitkäjänteinen tukeminen, terapeutin vuorovaikutustyö ja elämänsuunnitteluun keskittyvä työote. Oleellista kaikessa kuitenkin on, että asiakas helpottuu tapaamisista ja tuntee tulleen kohdatuksi turvallisesti.

Moniammatillisuus

Moniammatillisen yhteistyön tarve on tärkeää tunnistaa ja toisaalta myöntää. Kun nuoren käyttäytymisessä tapahtuu muutoksia tai ilmenee kriisejä (esim. opintojen keskeytymisen uhkaa), on aikuisten systemaattisesti pyrittävä tunnistamaan tuen tarve ja osattava ohjata nuori oikean avun, tuen ja ohjauksen piiriin. Moniammatillisuuden merkitys korostuukin juuri monialaisen osaamisen kontekstissa. Nuoren kohtaava aikuinen koulussa, kotona tai harrastusten parissa saattaa tuntea riittämättömyyttä. On helpotus tiedostaa, ettei itse tarvitse olla ammattilainen kriisien tai konfliktien kohtaamisessa, asiantuntija terapeutina, lääkärinä tai sosiaalityöntekijänä. Tarpeen ilmetessä on oltava riittävä tieto siitä, mistä tarvittava asiantuntijuus löytyy ja kuinka sinne ohjataan. Palveluketjut onkin kirjattava ohjesääntöihin, työntekijästä riippumattomaksi toimintatavaksi, kirjatuksi menetelmäksi.

Nuorten monipalvelukeskus Domino

Nuorten monipalvelukeskus Domino on vuoden 2005 alusta vakinaistettu vuonna 2002 ESR-rahoitteisesti aloittanut projekti. Projektin hankkeistus perustui erillisten selvitysten pohjalta Lahden kaupungille esitettyihin toimenpide-ehdotuksiin, joissa todettiin erityistuettavien nuorten palveluiden riittämättömyys ja hajanaisuus. Samalla todettiin eri ammattilaisten yhteisellä työllä saatavan asiakkaan etujen mukaista, vaikuttavuuteen tähtäävää keskitettyä palvelua.

Domino on Lahden kaupungin psykososiaalisen tuen palveluyksikkö 13-25-vuotiaille nuorille ja heidän perheilleen sekä muille viranomaisille. Yksikössä työskentelee viranomaisia sosiaali- ja terveystoimesta (5 perhetyöntekijää, 1 sosiaalityöntekijä), nuorisopalveluiden työllisyys- ja erityispalveluista (sosiaalisen kuntoutuksen palveluneuvoja, psykiatrian sairaanhoitaja, 1 johtava ohjaaja, 3-5 Lahden ammattikorkeakoulun opiskelijaa) sekä kolmannen sektorin edustajana Monon huoltopäivystys (1 toiminnan ohjaaja, 24 vapaaehtoistyöntekijää).

Palvelu on seutukunnallista ja maksutonta eikä asiakkuus vaadi lähetettä. Lähettäviä tahoja voivat olla mm. oppilaitokset, sosiaalityöntekijät, työvoimaviranomaiset, jne. Asiakkuus alkaa usein myös nuoren omasta aloitteesta sekä vanhempien yhteydenoton myötä. Asiakkaita vuositasolla intensiivisessä tukisuhteessa on noin 200 nuorta perheeseen ja asiakastapaamisia yhteensä on noin 6 000.

Moniammatillisella työotteella ja hallintokuntien rajat ylittävällä yhteistyöllä keskitetään nuorille ja perheille tarjottavia palveluja yhteen toimipisteeseen. Toiminnalla pyritään ehkäisemään nuorten psyykkisten, fyysisten ja sosiaalisten ongelmien syveneminen ja pysäyttämään syrjäytymisen kierre. Sosiaalisen kuntoutuksen ja yksilöllisen palveluohjauksen menetelmin pyritään vähentämään inhimillistä kärsimystä; asunnottomuutta, työttömyyttä, kouluttamattomuutta,

psykkisiä ongelmia, välttämään laitossijoittuminen tai katkaisemaan päihdekierre. Esim. asunnottomuus, työttömyys, taloudelliset vaikeudet, päihderiippuvuus ja psyykkiset sairaudet vaativat laajaa viranomaisyhteistyötä. Näitä asiakkaita kohdattaessa työtä määrittävät lukuisat lait, asetukset, säännöt ja ohjeet. Työtä leimaavat usein yllättävät tilanteet ja poikkeavasti reagoivat asiakkaat. Työmenetelmien vapaus on olemassa, vaatimuksena on kuitenkin aina se, että asiakas tulee hoidettua laadullisesti ja eettisesti oikein. Työmuodossa keskeinen rooli on nopealla reagoimisella nuoren tilanteen muutokseen.

Dominon arvoiksi on määritelty luottamus ja luottamuksellisuus, yhteistyö ja asiakas-lähtöisyys. Asiakaslähtöisyys merkitsee asiakkaan oikeutta tarkoituksenmukaiseen palveluun, hänen kunnioittamiseensa, työn vuorovaikutuksellisuuteen ja tasa-arvoiseen kohtaamiseen, työntekijän sitoutumiseen ja uskoon paremmasta.

Dominon työn laadulliset kriteerit on jaettu kahteen erilliseen määritelmään: Hyvä hoito asiakkaan näkökulmasta on kohteliasta, ystävällistä ja kunnioittavaa palvelua, asioiden oikea-aikaista hoitamista ja palvelujen saannin nopeutta. Hyvä hoito työntekijän näkökulmasta on suunniteltu, tarkoituksenmukainen palveluprosessi, joka on moniammatillista, asiakasta sitouttavaa ja riittävän laaja-alaisin menetelmin toteutettua asiakkaan elämänhallintaa lisäävää työtä.

Nivelvaihteyden kehittäminen

Lähitulevaisuuden tavoitteena on keskittää nivelvaihteyttä edelleen 15–17-vuotiaiden nuorten lähityöntekijälle. Nivelvaihteydentekijä toimisi tiiviissä yhteistyössä yläkoulujen oppilashuoltoryhmien ja toisen asteen opiskeluhuollon henkilöiden kanssa. Työmuodossa keskeinen rooli on nopealla reagoimisella nuoren tilanteen muutokseen siirtymävaiheessa perusopetuksesta jatko-opintoihin.

Nivelvaihteyden tavoitteena on yksilö- ja pienryhmätyön menetelmin tarjota kohdennettua, ennaltaehkäisevää ja kokonaisvaltaista tukea nuorille, joilla voi olla jatkokoulutukseen hakeutumiseen ja elämänhallintaan liittyviä ongelmia, mm. päihteet, mielenterveys, sosiaaliset suhteet, peliriippuvuus tai taloudelliset ongelmat.

Keskeistä nuoren tukemisessa on varhainen puuttuminen ja saattaen vaihtaminen. Palveluohjausprosessissa kiinnitetään erityisesti huomiota asiakaslähtöisen työskentelyn suunnitteluun, työnjakoon ja dokumentointiin. Alaikäisen asiakkaan palveluohjausprosessi on alusta loppuun sosiaalisen verkoston kanssa yhteistyössä järjestettävää, koko perhettä koskevaa palveluohjausta, jossa on tiiviisti mukana lastensuojelun viitekehys.

Yksittäisen tukea tarvitsevan nuoren tunnistamisen ja palvelujen piiriin saattamisen on tehostuttava. Useat tahot ovat päivittäisessä kontaktissa nuoren kanssa, kuitenkin selkeät palveluketjut puuttuvat. Kun tulevaisuudessa esimerkiksi opettaja, koulukuraattori tai terveydenhoitaja havaitsee palvelutarpeen, voisivat nämä tahot yhteistyössä nuoren kanssa arvioida yksilöllisen tuen tarpeen eli selvittää millaisen erityisen tuen tarve on ajankohtaista ja sopia yhteisesti toimintatavat. Tämä olisi tärkeää etenkin niiden nuorten kohdalla, joilla opintojen keskeytyminen on selkeä uhka, tai jos nuori keskeyttää opintonsa eikä ole enää oppilaitoksen kirjoilla.

Hankkeen kohderyhmä

Ensisijaisena kohderyhmänä ovat 15–17-vuotiaat Lahden seutukuntien yläkouluikäiset ja nivelvaiheessa olevat erityistä tukea, ohjausta ja neuvontaa tarvitsevat nuoret perheineen. Lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteiden kohteena olevat Dominon asiakkaita ovat jatkossakin sosiaali- ja terveystoimen perhetyön asiakkaita. Asiakkaaksi otetaan vuosittain noin 35 nuorta perheineen.

Asiakkaita ovat 15–17-vuotiaat nuoret, jotka ovat

- yläkoulunsa päättäviä, toisen asteen opiskelupaikkaa vaille jääneitä nuoria
- koulutuspaikan saaneita, paikkaa vastaanottamattomia nuoria
- ammatilliset opintonsa keskeyttäneitä nuoria
- lukio-opintonsa keskeyttäneitä nuoria
- koulutuksen keskeyttämisen uhkaisia nuoria
- työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa olevia alle 17-vuotiaita nuoria.

Suunniteltu toimintamalli ja ohjautuminen

Dominon henkilökunta on mm. osallistunut vuoden 2006–2007 aikana *Onnistuvat opit -prosessiin*. Prosessi on osa *Yhteinen vastuu nuorten palveluiden järjestämisestä* -kokonaisuutta. Hanketta ovat rahoittaneet ESR, Sosiaalikehitys Oy, Opetusalan koulutuskeskus, Valtakunnallinen työpajayhdistys sekä Sosiaali- ja Terveysministeriö. Prosessin myötä Lahden seudun Seutuhallinnon toimenpideohjelman kohtaan viisi on kirjattu: Opiskelujen keskeytymisvaaran uhatessa toisen asteen oppilaitoksen opiskelijahuoltohenkilöstö on yhteydessä kunnan/alueen moniammatillisen yhteistyöryhmästä nimetyn yhteishenkilön kanssa. Lahdessa työhön on nimetty Nuorten monipalvelukeskus Domino.

Lukion opiskeluhuollon kanssa tehtävä yhteistyö

Marraskuussa 2006 ja tammikuussa 2007 on kehitetty lukion opiskeluhuollon kanssa toimintamallia, jonka myötä lukio-opinnot keskeyttävä nuori siirtyisi nivelvaihteyöntekijän asiakkaaksi. Toimenpide-ehdotus on kirjattu selvitykseen *Nuorisoasteen opiskelijan syrjäytymisen ehkäisy opiskelu- ja lukioterveystuollossa Labdessa* (Sosiaali- ja terveystoimiala. Hyvinvointipalvelut/terveysneuvonta 18.1.2007).

Koulutuskeskus Salpauksen kanssa tehtävä yhteistyö

Koulutuskeskus Salpauksen opiskeluhuollon strategiassa on Domino nimetty yhteistyökumppaniksi niiden alle 25-vuotiaiden opiskelijoiden kohdalla, jotka keskeyttävät opintonsa tai jotka tarvitsevat opintojen päätyttyä jatkossa psykososiaalista tukea elämänhallinnan lisäämiseksi.

Lahden kaupungin yläkoulujen kanssa kehitettävä yhteistyö

Vuoden 2008 aikana kehitetään ja kirjataan toimintajärjestelmä niiden opiskelijoiden osalta, jotka peruskoulun päättymisen jälkeen eivät ole tulleet valituksi toisen asteen opiskelijaksi, eivät valituksi tulemisesta huolimatta ole vastaanottaneet opiskelupaikkaa tai ovat ”kadonneet” (eli ovat ilmoittaneet ottavansa vastaan opiskelupaikan, mutta eivät ole kuitenkaan ilmaantuneet oppilaitokseen).

Asiakkaalle koituvat hyödyt

Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on syrjäytymisen kehittymisen estäminen, elämänlaadun parantaminen sekä pitkäaikaisvaikutuksena tulevaisuudessa mm. huolen ja epätietoisuuden aiheuttamien inhimillisten kärsimysten vähentyminen nuorelta ja hänen läheisiltään. Moniammatillisuudessa on tulevaisuus!

Sirpa Holttinen

johtava työvoimaneuvoja
työnhakukeskus @pesti
Päijät-Hämeen
työvoimatoimisto

JOKO @PESTI ON SINULLE TUTTU?

@pesti on työn ja tekijöiden
sekä opin ja oppijoiden kohtaauspaikka

Työnhakukeskus @pestin palvelun lähtökohdista on aktiivisen asiakkaan palvelutarpeeseen suuntautuva palveluote. @pesti tarjoaa työnantajille tehokkaan kanavan aktiivisten työnhakijoiden tavoittamiseksi sekä työtä tai koulutukseen hakeville oikeat välineet.

Palveluympäristömme tarjoaa asiakkaillemme tukea, opastusta ja tietoa sekä henkilökohtaisesti että @pestiin tuleville ryhmille. Työnhakukeskus @pesti Lahdessa toimii sekä alueellisen että valtakunnallisen työmarkkinainformaation tehokkaana jakelukanavana. Tarjoamme työnantajille, kouluttajille sekä muille toimijoille erinomaisen mahdollisuuden esitellä työ- ja koulutusvaihtoehtoja suorissa kontakteissa asiakkaisiimme järjestämällä erilaisia rekrytointi- ja informaatiotilaisuuksia.

Hyödynnä verkkoemujiemme tuki!

Verkkoneuvojat opastavat asiakkaitamme omatoimisessa työhauussa: tietotekniikan käytön perusneuvontana, erillisten verkkopalvelujen ja sähköisten palvelujen esittelynä ja käytön opastuksena sekä muiden tahojen tarjoamien työhön ja koulutukseen hakua tukevien palvelujen neuvontana.

Työhaun neuvonnassa verkkoneuvojat antavat henkilökohtaista opastusta (hakemusten laatiminen, keskustelu työllistymisvaihtoehdoista ja -mahdollisuuksista sekä hakuvaihtoehtojen laajentamisesta, eri hakukanavien ja -mahdollisuuksien hyödyntäminen). Verkkoneuvojat ohjaavat myös erilaisiin info-tilaisuuksiin ja teemapäiviin sekä Päijät-Hämeen työvoimatoimiston muiden palvelujen piiriin. Sivustolta **www.mol.fi** löytyy tietoa mm. työvoimatoimistojen palveluista, työsuhdeasioista, avoimista työpaikoista, rekrytointitilaisuuksista ja koulutusinfo-tilaisuuksista.

Koulutus- ja ammattitietopalvelu ohjaa tiedon lähteille

Nopeasti muuttuva työelämä vaatii peruskoulutuksen lisäksi ammattitaidon ja osaamisen jatkuvaa kehittämistä. Ammatit muuttuvat, työtehtäviä katoaa ja tilalle tulee uusia. Ammatinvalintaa ei tehdä pelkästään nuoruudessa, vaan ammatilliseen kehittymiseen liittyviä kysymyksiä joutuu pohtimaan myöhemmissäkin elämänvaiheissa. Koulutus- ja ammattitietopalvelu auttaa nimensä mukaisesti asiakasta, joka tarvitsee tietoa koulutuksesta ja työelämästä. Meiltä hakee tietoa yhtäläillä nuori, aikuinen, yrittäjä kuin opinto-ohjaajakin.

Koulutus- ja ammattitietopalvelusta asiakkaamme saavat koulutusneuvontaa ja vastauksen esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin:

- Millaisia tutkintoja ja koulutuksia oppilaitoksissa järjestetään nuorille ja aikuisille?
- Miten koulutuksiin hakeudutaan?
- Mitkä ovat hakuajat ja mitä hakijoilta edellytetään?
- Millaisista opinnoista eri tutkinnot koostuvat?
- Mitä opiskelu maksaa ja miten rahoitan opiskeluni?
- Miten haen opiskelemaan ulkomaille?
- Millaisia ammatteja ja työtehtäviä on olemassa?
- Miten hankin osaamista ammattiin, josta olen kiinnostunut?
- Millainen työtilanne on eri aloilla? Entä tulevaisuudessa?

Asiakkaanamme Sinulla on aina halutessasi mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti koulutusneuvojamme kanssa ammatilliseen kehittymiseen liittyvistä kysymyksistä, etsiä tarvitsemaasi tietoa koulutuksista, ammateista ja opintojen rahoituksista niin internet-sivuiltamme kuin itsepalvelutyöasemillamme. Voit lukea tai lainata kirjastomaiseen lukutilaan koottuja koulutus- ja opinto-oppaita sekä aloja, ammatteja ja työelämää esitteleviä julkaisuja. Meillä on myös mahdollisuus katsoa aloista ja ammateista kertovia video-ohjelmia sekä osallistua erikseen järjestettäviin koulutusinfotilaisuuksiin.

Koulutusvaihtoehtojen- ja koulutustarjonnan sekä ammatti-, työelämä- sekä opintojen rahoituksen tiedon etsintään on kehitetty erilaisia käteviä verkkopalveluja: **www.koulutusnetti.fi**, **www.ammattinetti.fi**, **www.opintoluotsi.fi**, **www.kela.fi**.

Pekka Pasanen

suunnittelija, Noste-koulutus
Koulutuskeskus Salpaus

NOSTE

Valtakunnallinen *Noste-banke* alkoi helmikuussa vuonna 2003 ja päättyi vuonna 2009 siten, että kaikkien koulutusten pitää päättyä vuoden loppuun mennessä. Viimeinen rahoitus *Noste-bankeille* myönnettiin vuonna 2007.

Tavoitteena on ollut kouluttaa sellaisia pääasiassa työssä olevia 30–59 -vuotiaita, joilla ei ole aikaisempaa toisen asteen tai ylempää tutkintoa. Lisäksi 25–59 -vuotiaat, joilla peruskoulu tai lukio on jäänyt kesken, on ollut mahdollisuus päättää nämä opintonsa Noste-koulutuksessa.

Koko maassa Noste-kelpoisia on noin 350 000 ja Päijät-Hämeessä 17 000. Pääasiassa he ovat sellaisia, jotka aikanaan lähtivät työelämään ilman minkäänlaista ammatillista koulutusta. Taus-talla saattoi olla vain lyhyitä kursseja, jotka mahdollistivat työskentelyn.

Nosteen suunniteltiin vastaavan siihen tarpeeseen, kun ammattitaitoista väkeä poistuu työ-markkinoilta enemmän kuin sinne tulee. Siis käytettävissä oleva työvoima vähenee. Suurinta poistuma on vuosina 2007–2010, jolloin vuosittain ammattitaitoisten tekijöiden määrä vä-henee 10 000–15 000 hengellä. Kouluttamalla sellaisia, joilla ei ole tutkintoa tai todistusta ammattitaidosta, uskotaan motivaation jatkaa työelämässä kauemmin olevan entistä parempi. Nuorempien kohdalla on tärkeää saada todistus osaamisesta myös sitä varten, jos joutuu vaihtamaan työpaikkaa.

Noste Päijät-Hämeessä

Päijät-Nosteen yhtenä tärkeänä toimintaperiaatteena Päijät-Hämeessä on ollut tarjota koulu-tusta myös siellä, missä sitä ei muuten saa. Koulutuksia on järjestetty eri puolilla maakuntaa koulujen siivouskomeroista valtuustosaleihin asti silloin, kun sopivia oppilaitostiloja ei ole ollut käytettävissä.

Tietoisuus mahdollisuudesta opiskella ja hankkia tutkintoja on lisääntynyt *Nosteen* tiedotustoiminnan ansiosta. Vähiten siinä eivät ole auttaneet yrityksissä työskentelevät pätevyysluotsit, luottamushenkilöt ja ammattiyhdistysaktiivit.

Oppilaitosten kannalta merkittävä *Nosteen* anti on yhteistyön kehittyminen ja syveneminen. Siinä missä alussa hiukan kyräiltiin naapurioppilaitoksia, tehdään nyt tehokasta yhteistyötä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Kehittämistä on vielä aiemman opitun tunnistamisessa ja tunnustamisessa. Tutkintoon valmistavissa koulutuksissa on tärkeää löytää ne jo opitut asiat, jotka voidaan hyväksilukea. On kaikkien etu, kun tutkintoon valmistava koulutus ei veny liian pitkäksi.

Muistiinpanoja

Ohjauksen poluilla

Ohjauksen poluilla -artikkelijulkaisu sisältää asiantuntijoiden näkemyksiä opiskelijan ohjaus- ja tukipalveluista sekä niiden kehittämisestä.

Ohjauspolku-projektin aikana selvitettiin, mitkä kohdat opiskelijan opiskelupolun varrella tarvitsevat toimivampia tuki- ja ohjausmuotoja. Selvitystyön aikana kiinnitettiin erityisesti huomiota opiskelijaa koskevien tietojen siirtymiseen oppilaitoksesta ja oppilaitostasolta toiselle. Tiedonsiirto varmistaa osaltaan tukitoimien viiveettömän käynnistymisen nivelvaiheissa eli siirryttäessä eri oppilaitokseen, eri kouluasteelle tai työelämään. Projekti kokosi aiemmissa yhteyksissä kehitettyjä, toimivia opiskelijan ja opiskelun tuki- ja ohjausmalleja yhteen ja kehitti niitä edelleen.

Julkaisulla on tarkoitus luoda kokonaiskuva maakunnan ohjaustoiminnasta ja -toimijoista sekä kannustaa mallien laajempaan käyttöön.

Projekti järjesti useita alueellisia seminaareja, koulutuspäiviä sekä muita mahdollisuuksia keskustella kasvotusten.

Keskustelua käynnistettiin myös verkossa projektin luomalla keskustelualustalla www.salpaus.fi/ohjauspolku.

Koulutuskeskus Salpaus toteutti Ohjauspolku-projektin
1.8.2005 - 31.12.2007 Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittamana.

